

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ถูกคุมประพฤติ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับงานคุมประพฤติกรมราชทัณฑ์
2. แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการปรับพฤติกรรม
5. แนวคิดบทบาทของสถาบันครอบครัวในการแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติ
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 ความรู้เกี่ยวกับงานคุมประพฤติกรมราชทัณฑ์

การคุมประพฤติของกรมราชทัณฑ์ เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักโทษเด็ดขาดซึ่งมีความประพฤติดี มีความอดสาหะในการศึกษา ตั้งใจรับการฝึกอบรม อยู่ในระเบียบวินัย ต้องโทษมาแล้วระยะหนึ่ง ให้ได้รับการปล่อยตัวออกไปก่อนครบกำหนดตามคำพิพากษา ได้กลับไปอยู่กับครอบครัวและสังคมภายนอกอย่างมีเงื่อนไขภายใต้การสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติ หากนักโทษที่ได้รับการปล่อยตัวออกมาคุมประพฤตินั้นไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนดไว้ข้อหนึ่งข้อใด ก็จะถูกนำตัวกลับเข้าจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่เหลืออยู่ และจะถูกลงโทษวินัยอีกก็ได้ (วัฒนา ณ ตะกั่วทุ่ง. 2535 : 62-63)

2.1.1 เหตุผลที่กรมราชทัณฑ์นำระบบคุมประพฤติมาใช้

จากสภาพปัญหาที่กรมราชทัณฑ์ประสบอยู่ในขณะนี้คือ ปัญหานักโทษล้นคุก และเจ้าหน้าที่ต้องขังมีไม่เพียงพอต่อนักโทษที่เพิ่มขึ้นทุกวัน จึงเป็นเหตุผลที่กรมราชทัณฑ์นำระบบคุมประพฤติมาใช้ ดังต่อไปนี้

- 1) การคุมประพฤติถือเป็นรูปแบบฟื้นฟูบูรณภาพของผู้ต้องขัง ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้ต้องขังตระหนักและสำนึกในความผิดของตนเอง และมุ่งพัฒนาทัศนคติค่านิยมของผู้ต้องขังให้สอดคล้อง

คล้องกับหลักความประพฤติ อันเป็นที่ยอมรับของสังคม ในทางทัศนวิทยาเรียกวิธีเช่นนี้ว่า การใช้มาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยไม่ใช้เรือนจำ

2) เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมก่อนพ้นโทษ เป็นวิธีปฏิบัติที่นิยมแพร่หลายในระบบการราชทัณฑ์ทั่วไป และองค์การสหประชาชาติก็ได้สนับสนุนให้ประเทศสมาชิก นำไปใช้ปฏิบัติอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน ปราบกฏตามบทบัญญัติในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 60(2) การจะบรรลุผลอยู่ที่วิธีการปล่อย ซึ่งได้จัดทำไว้ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นอย่างดี หรือการปล่อยระหว่างพิจารณาโดยให้มีการคุมประพฤติที่มีกำหนดเงื่อนไข และต้องมีระดับการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติที่มีประสิทธิผลด้วย

3) การคุมประพฤตินักโทษเด็ดขาดสามารถประหยัดงบประมาณได้มาก กล่าวคือ สำนักงบประมาณได้ประเมินค่าใช้จ่าย เมื่อปี พ.ศ. 2526 ค่าใช้จ่ายต่อนักโทษ 1 คน/ปี เป็นเงิน 8,200 บาท สามารถประหยัดงบประมาณได้ถึง 50 ล้านบาทต่อปี โดยเฉพาะประหยัดงบประมาณในส่วนค่าอาหารได้ปีละ 26 ล้านบาท (คิดค่าอาหาร 12 บาท ต่อคน ต่อวัน)

4) สามารถลดความแออัดในเรือนจำ เนื่องจากในปีหนึ่ง ๆ กรมราชทัณฑ์มีนักโทษเด็ดขาด (ที่ไม่ต้องคุมขัง) อยู่ในชุมชนโดยวิธีคุมประพฤติประมาณปีละ 13,000 คน (วัฒนา ณ ตะกั่วทุ่ง. 2535 : 62-63)

2.1.2 ความเป็นมาของงานคุมประพฤติกรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์ได้นำระบบการพักการลงโทษแก่นักโทษเด็ดขาดภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติมาดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 ทั้งนี้ตามมาตรการ 32 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 โดยฝากงานไว้กับเจ้าหน้าที่ปกครองท้องที่ และเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา กรมราชทัณฑ์ ประสบปัญหานักโทษเพิ่มจำนวนสูงขึ้นจนเกิดขีดความจุของเรือนจำ แม้ว่ากรมราชทัณฑ์จะได้ระบายนความแออัด โดยการพระราชทานอภัยโทษในบางปีก็ตาม จำนวนนักโทษก็ยังมีความแออัดเพิ่มขึ้น กรมราชทัณฑ์จึงได้หาวิธีการตามหลักทัศนวิทยา ที่จะระบายนความแออัด โดยคำนึงถึงผล 2 ประการ คือ (วัฒนา ณ ตะกั่วทุ่ง. 2535 : 62-63)

(1) ผลในทางแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสและเสียเปรียบในสังคมให้สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองที่จะอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขได้ตามอัธยาศัย

(2) ผลในทางความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยจากอาชญากรรมในชุมชน

ดังนั้น กรมราชทัณฑ์ จึงได้ดำเนินการมาตรการขยายการพักการลงโทษให้มากขึ้น และจัดให้มีการลดวันต้องโทษจำคุกมาใช้เมื่อปี พ.ศ. 2520 โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติ

ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เรียกว่า พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2520 จากมาตรการดังกล่าว ทำให้ผู้ได้รับการปล่อยตัวออกไปคุมประพฤติในชุมชนมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะฝากงานไว้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงได้จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ (ผู้คุม) ให้ทำหน้าที่คุมประพฤตินอกเหนือจากทำหน้าที่ผู้คุมอีกตำแหน่งหนึ่ง และได้ทดลองจัดทำโครงการจัดหาอาสาสมัครคุมประพฤติมาช่วยปฏิบัติหน้าที่เป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ เพื่อทำหน้าที่ติดตามสอดส่องนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัว เนื่องจากได้รับพักการลงโทษ หรือได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ปรากฏว่างานดังกล่าวดำเนินการไปได้ผลดี จึงได้จัดทำโครงการคุมประพฤติเพื่อนำเข้าแผนมหาดไทย และโครงการดังกล่าว ได้รับการบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการของกระทรวงมหาดไทย ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2531-2534) โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามมติเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2530 โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ดำเนินการในปี 2531 เป็นต้นมา (วัฒนา ณ ตะกั่วทุ่ง. 2535 : 62-63)

2.1.3 ประเภทของผู้ถูกคุมประพฤติ

ภายใต้กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2497 ได้ดำเนินการคุมประพฤตินักโทษเด็ดขาด 2 ประเภท คือ (วัฒนา ณ ตะกั่วทุ่ง. 2535 : 62-63).

(1) คุมประพฤติผู้ได้รับพักการลงโทษ

(2) คุมประพฤติผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ซึ่งรวมทั้งนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการลดวันต้องโทษปกติ กับนักโทษเด็ดขาดที่ไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ และได้รับการลดวันต้องโทษเท่าจำนวนวันที่ออกทำงาน

ดังนั้น การคุมประพฤติของกรมราชทัณฑ์จึงดำเนินการกับนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวออกมาก่อนจะต้องโทษจนครบตามคำพิพากษา เนื่องจากการพักการลงโทษและการลดวันต้องโทษจำคุก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การพักการลงโทษ

การพักการลงโทษ (Parole) ได้แก่ “ การปลดปล่อยนักโทษเด็ดขาด ที่ได้รับโทษจำคุกในเรือนจำมาก่อนแล้วส่วนหนึ่งให้ได้รับความเป็นอิสระไปอยู่ภายนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานก่อนครบกำหนดโทษ ตามหลักการปลดปล่อยที่มีเงื่อนไขและภายใต้การสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ตลอดระยะเวลาที่ได้รับการพักการลงโทษ “ หรือ “ เป็นวิธีการปล่อยตัวผู้ต้องขังซึ่งถูกลงโทษจำคุกตามกำหนดเวลาที่ศาลพิพากษาไว้ส่วนหนึ่งแล้ว ก่อนครบกำหนดโทษ แต่การปล่อยนี้เป็นการปล่อยโดยมีเงื่อนไขภายใต้การดูแลแนะนำของพนักงานคุมประพฤติและเจ้า

หน้าที่มีสิทธิจับกุมตัวกลับคืนเข้าคุมขังได้อีก หากผู้ได้รับการพักการลงโทษกระทำผิดเงื่อนไขพักการลงโทษ

การพักการลงโทษปฏิบัติตามพระราชบัญญัติกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 32 (5) มาตรา 43 (พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2520) กฎกระทรวงมหาดไทยที่ออกตามความในมาตรา 58 แห่ง พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มีหลักการพักการลงโทษพอสรุปได้ดังนี้

(1.1) การพักการลงโทษเป็นวิธีการปล่อยตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำไปก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา

(1.2) คุณสมบัติของผู้ต้องขังจะต้องมีความประพฤติดีมีความอดสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษาอบรม ทำการงานได้ผลดี

(1.3) ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาล ในกรณีจำคุกตลอดชีวิตจะต้องจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี

(1.4) การพักการลงโทษจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติ ถ้าทำผิดเงื่อนไขก็อาจถูกจับมาจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ และอาจถูกลงโทษอีกส่วนหนึ่งด้วย

(1.5) นักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพักการลงโทษจะต้องเป็นนักโทษตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป โดยชั้นดีมีโอกาสดำเนินการพักโทษไม่เกิน 1 ใน 5 ชั้นดีมาก ไม่เกิน 1 ใน 4 ชั้นเยี่ยมไม่เกิน 1 ใน 3

(2) การลดวันต้องโทษจำคุก

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2520 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การลดวันต้องโทษจำคุกในมาตรา 32 เพื่อเป็นการตอบแทนการประพฤติดีของนักโทษเช่นเดียวกับการพักการลงโทษสรุปหลักเกณฑ์ได้ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี. 2525 : 542-525)

1) นักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุกต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดที่แสดงให้เห็นถึงความประพฤติดี มีความอดสาหะความก้าวหน้าในการศึกษาและการทำงานเกิดผลดีหรือทำความชอบเป็นพิเศษ

2) นักโทษเด็ดขาด อาจได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกิน 5 วัน ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจะกระทำได้เมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีต้องโทษตลอดชีวิตที่ได้เปลี่ยนโทษมามีกำหนดเวลา

3) มีคณะกรรมการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุก ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์ จากกรมการแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมติเสียงส่วนใหญ่

4) การปฏิบัติว่าด้วยการลดวันต้องโทษจำคุก ตามนัยแห่งกฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ.2521) ออกตาม พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กำหนดทางปฏิบัติไว้ดังนี้

ข้อ 1. นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นของนักโทษเด็ดขาดและตามจำนวนวันดังต่อไปนี้

ก. ชั้นเยี่ยม เดือนละห้าวัน

ข. ชั้นดีมาก เดือนละสี่วัน

ค. ชั้นดี เดือนละสามวัน

ข้อ 2. เมื่อเห็นสมควรลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ นักโทษเด็ดขาด ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์เสนอให้คณะกรรมการตามมาตรา 32 (7) เป็นผู้พิจารณา

ข้อ 3. ให้นำเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพักการลงโทษตามที่กำหนดไว้ในข้อ 93-98 ในหมวด 4 ของส่วนที่ 7 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามตรา 58 แห่ง พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาใช้บังคับกับนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวโดยอนุโลม

2.1.4 ขั้นตอนการปฏิบัติงานคุมประพฤติ

การคุมประพฤติของกรมราชทัณฑ์ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี. 2525 : 542-525)

1) การสืบเสาะข้อเท็จจริง

ก่อนที่เรือนจำและทัณฑสถาน จะดำเนินการขออนุมัติปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดให้ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก จะต้องดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนักโทษเด็ดขาดผู้นั้น ดังนี้

(1.1) สัมภาษณ์นักโทษเด็ดขาดเพื่อทราบข้อมูลการกระทำผิด เช่น ประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัว พฤติการณ์กระทำผิด ความประพฤติและสภาพทางสังคมอื่น ๆ เป็นต้น

(1.2) ข้อมูลในระหว่างต้องโทษอยู่ในเรือนจำ มีความประพฤติอย่างไร ได้รับการฝึกวิชาชีพอะไร และการปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย ข้อบังคับต่าง ๆ ความดีความชอบ

(1.3) ดำเนินการเยี่ยมบ้าน เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ และสภาพแวดล้อม ภายหลังจากปล่อยตัว รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับผู้อุปการะ และผู้เกี่ยวข้องตลอดจนแผนการดำเนินชีวิตเมื่อได้รับการปล่อยตัวไปแล้ว

ข้อมูลดังกล่าว จะจัดทำเป็นรายงานเสนอคณะกรรมการพักการลงโทษหรือคณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุกแล้วแต่กรณีเพื่อประกอบการพิจารณาปล่อยตัวต่อไป

(2) การเตรียมการก่อนปลดปล่อย

(2.1) ดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารให้ผู้ที่จะได้รับการปล่อยตัว เช่น การทำหนังสือสำคัญพักการลงโทษ (พ.7) หรือหนังสือสำคัญลดวันต้องโทษจำคุก (ถ.ว.ท.10) ซึ่งเป็นหนังสือสำคัญที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบว่า นักโทษเค็ดฆาครายนั้นได้รับการปล่อยตัวออกมาคุมประพฤติ โดยหนังสือสำคัญพักการลงโทษต้องส่งให้กรมราชทัณฑ์ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หัวหน้าสถานีตำรวจ แห่งละ 1 ฉบับ เก็บไว้ที่เรือนจำ 1 ฉบับ มอบให้ผู้ต้องขังถือไว้ 1 ฉบับ ส่วนหนังสือสำคัญลดวันต้องโทษจำคุก ส่งให้กรมราชทัณฑ์เก็บไว้ที่เรือนจำ มอบให้ผู้ต้องขังถือไว้อย่างละฉบับ

(2.2) เกี่ยวกับเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมประพฤติ

(2.3) สอบถามถึงปัญหาผู้ถูกคุมประพฤติในการออกไปสู่สังคมภายนอกเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสมต่อไป

(3) การติดตามสอดส่อง

หลังจากผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุกแล้ว เรียกว่าผู้ถูกคุมประพฤติ ซึ่งจะมีการสอดส่องดูแลความประพฤติ โดยพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติ โดยวิธีการดังนี้

(3.1) การให้มารายงานตัว ผู้ถูกคุมประพฤติเมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้วจะต้องมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ โดยพนักงานคุมประพฤติจะสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในระหว่างถูกคุมประพฤติ รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำอบรมและกำชับให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขอย่างเคร่งครัด

(3.2) การออกไปเยี่ยมบ้าน ในระหว่างการคุมประพฤติพนักงานคุมประพฤติและหรืออาสาสมัครคุมประพฤติจะออกไปเยี่ยมบ้านผู้ถูกคุมประพฤติอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อควาผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือไม่ สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมภายนอกได้หรือไม่

(3.3) การให้ความช่วยเหลือ หากผู้ถูกคุมประพฤติประสบปัญหา หรือต้องการความช่วยเหลือ พนักงานคุมประพฤติหรืออาสาสมัครคุมประพฤติ จะให้คำแนะนำ หรือช่วยเหลือตามความเหมาะสม เช่น ติดต่อมูลนิธิให้ เป็นต้น

(3.4) การไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข หากผู้ถูกคุมประพฤติฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้ หรือมีพฤติการณ์ที่ส่อไปในทางมิชอบก็อาจทำบันทึกรายงานขอเพิกถอนการคุมประพฤติ และนำตัวกลับเข้าคุมขังต่อไป

(3.5) การพ้นระยะการคุมประพฤติ เมื่อผู้ถูกคุมประพฤติพ้นจากการคุมประพฤติไปด้วยดี พนักงานคุมประพฤติจะสรุปรายงานเสนอเก็บเป็นทะเบียนผู้พ้นโทษจากการคุมประพฤติพร้อมกับแจ้งให้มารับใบบริสุทธิ (ร.ท.25) เพื่อเป็นหลักฐานการพ้นโทษต่อไป

2.1.5 เงื่อนไขการคุมประพฤติ

“เงื่อนไขการคุมประพฤติ” (พรสวรรค์ เกิดโกคา. 2535 : 88-89) หมายถึง ระเบียบข้อปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติผิดเงื่อนไข เจ้าหน้าที่อาจจับกุมตัวมาคุมขังอีกโดยไม่ต้องมีหมายจับแต่ประการใด ในระหว่างการคุมประพฤติผู้ถูกคุมประพฤติทั้งผู้ที่ได้รับการปล่อยตัว โดยวิธีการลดวันต้องโทษจำคุกหรือพักการลงโทษ จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติของกรมราชทัณฑ์ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

- (1) จะต้องอยู่กับผู้อุปการะและในภูมิลำเนาที่อยู่ที่ได้แจ้งไว้ในหนังสือสำคัญลดวันต้องโทษจำคุกและพักการลงโทษ
- (2) ห้ามออกนอกเขตท้องที่อำเภอ (ในเขตกรุงเทพมหานคร ห้ามออกนอกเขตกรุงเทพมหานคร) เว้นแต่การออกนอกเขตท้องที่เพื่อกิจธุระสำคัญเป็นครั้งคราว หรือหากจะย้ายภูมิลำเนา เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนผู้อุปการะ ผู้ถูกคุมประพฤติต้องดำเนินการดังนี้
 - ผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก เมื่อจะออกนอกเขตท้องที่เป็นครั้งคราว จะต้องขออนุญาตพนักงานคุมประพฤติเรือนจำ/ทัณฑสถานหรือกรมราชทัณฑ์ หากมีความจำเป็นต้องย้ายที่อยู่ เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนผู้อุปการะ ต้องขออนุมัติจากเรือนจำ/ทัณฑสถานหรือกรมราชทัณฑ์ ผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวเข้าไปมีภูมิลำเนาอยู่เสียก่อน
 - ผู้ได้รับพักการลงโทษ เมื่อจะออกนอกเขตท้องที่เป็นครั้งคราวจะต้องแจ้งขออนุญาตพนักงานคุมประพฤติเรือนจำ/ทัณฑสถานหรือกรมราชทัณฑ์ และนายอำเภอท้องที่ก่อน หากมีความจำเป็นต้องย้ายที่อยู่ เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนผู้อุปการะ ต้องยื่นคำร้องต่อเรือนจำ ทัณฑสถานหรือกรมราชทัณฑ์ที่ผู้ได้รับการปล่อยตัวเข้าไปมีภูมิลำเนาอยู่ เพื่อขออนุมัติจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์
- (3) ห้ามประพฤติตนในทางเสื่อมเสีย เช่น เล่นการพนัน คีฬสุรา เสพยาเสพติด คบคนอันรพาลและกระทำความผิดอาญาขึ้นอีกเป็นอันขาด
- (4) ต้องประกอบอาชีพในทางสุจริตเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว
- (5) ต้องปฏิบัติศาสนกิจตามลัทธิศาสนา
- (6) ห้ามพกพาอาวุธทุกชนิด

(7) ห้ามเขียนเขียนและติดต่อผู้ต้องขังอื่นที่ไม่ใช่ญาติซึ่งกำลังต้องโทษอยู่

(8) การไปรายงานตัว

- ผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก จะต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ เรือนจำ/ทัณฑสถานหรือกรมราชทัณฑ์ที่เข้าไปมีภูมิลำเนาอยู่ สำหรับในเขตกรุงเทพมหานครให้ไปรายงานตัวที่กรมราชทัณฑ์ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

- ผู้ที่ได้รับพักการลงโทษ จะต้องไปรายงานตัวดังนี้

ในเดือนแรก (ครั้งแรกที่ได้รับการปล่อยตัว) จะต้องไปรายงานตัว 3 แห่ง คือ 1. พนักงานคุมประพฤติเรือนจำ/ทัณฑสถานหรือกรมราชทัณฑ์ 2. นายอำเภอแห่งท้องที่ และ 3. หัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่

ในเดือนต่อ ๆ ไป จะต้องไปรายงานตัว 2 แห่ง คือ 1. พนักงานคุมประพฤติเรือนจำ/ทัณฑสถานหรือกรมราชทัณฑ์ 2. เลือกไปรายงานที่นายอำเภอหรือหัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่ ใดอย่างหนึ่ง

นอกจากเงื่อนไขทั้ง 8 ข้อแล้ว ผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามอีก 2 ประการ คือ ห้ามผู้ถูกคุมประพฤติอุปสมบท และไม่ต้องไปรับการเกณฑ์ทหารจนกว่าจะพ้นกำหนดโทษตามคำพิพากษาโดยผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องไปขึ้นทะเบียนต่อสัสดีแห่งท้องที่

2.1.6 บุคลากรในการปฏิบัติงานคุมประพฤติ

การปฏิบัติงานคุมประพฤติจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแค่ไหนเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลากรที่มีอยู่ โดยเฉพาะลักษณะของงานคุมประพฤติเป็นงานที่ต้องปฏิบัติกับคน ซึ่งเคยมีปัญหาความประพฤติ และไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมมาก่อน การที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นได้กลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก จึงเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก ดังนั้นงานคุมประพฤติจึงต้องการผู้ที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงานสูง มีความรับผิดชอบและมีปฏิภาณไหวพริบ การคัดเลือกบุคคลมาปฏิบัติหน้าที่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง บุคลากรในงานคุมประพฤติประกอบด้วย

(1) พนักงานคุมประพฤติ

พนักงานคุมประพฤติ เป็นตัวจักรกลสำคัญที่จะทำให้อโยบายของการคุมประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษ และได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ได้บรรลุถึงเป้าหมายที่กรมราชทัณฑ์ได้วางไว้ ซึ่งแต่เดิมกรมราชทัณฑ์ไม่มีตำแหน่งพนักงานคุมประพฤติโดยตรง จึงได้จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เรือนจำให้ปฏิบัติหน้าที่พนักงานคุมประพฤติอีกหน้าที่หนึ่ง ต่อมาปี 2532 ได้กำหนดให้มี

ตำแหน่งพนักงานคุมประพฤติ จำนวน 131 อัตรา ตามแผนอัตรากำลัง 3 ปี (2535 – 3534) ของกรมราชทัณฑ์

คุณสมบัติของพนักงานคุมประพฤติ The National Probation and Parole Association ได้กำหนดคุณสมบัติของพนักงานคุมประพฤติไว้ดังนี้

(1) เป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านสังคมสงเคราะห์ หรือพฤติกรรมศาสตร์ หรือผ่านการอบรมทางด้านงานคุมประพฤติจากสถาบันการศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐาน

(2) มีประสบการณ์การทำงานในหน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี

(3) เป็นผู้ที่มิบุคลิกลักษณะและความประพฤติดี มีอารมณ์และจิตใจหนักแน่น สุขุมเยือกเย็น มีความซื่อสัตย์ มนุษย์สัมพันธ์ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความเมตตาปราณีพร้อมที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่น มีความเฉลียวฉลาดทันคน เป็นผู้ใหญ่ สามารถวินิจฉัยปัญหาและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล สนใจและรักความก้าวหน้าในวิชาชีพนี้ ตลอดจนมีความรอบรู้เกี่ยวกับชุมชน สังคมและเข้าใจในพฤติกรรมมนุษย์เป็นอย่างดี

สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้จัดตั้งงานคุมประพฤติเป็นสายวิชาชีพ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป จนถึงระดับ 8 คุณสมบัติทางด้านพื้นฐานความรู้ที่เฉพาะตำแหน่ง จะต้องประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2520 : 34-35)

1) ได้รับปริญญาตรี หรือเทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้ทางอาชญวิทยา งานยุติธรรม การปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สังคมศาสตร์สาขาอื่น ซึ่งมีการศึกษาวิชากฎหมายทั่วไปและวิชาอาชญวิทยาหรืองานยุติธรรมกันไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา และทางอื่น ที่ ก.พ. กำหนดว่าให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนี้ได้ หรือ

2) ได้รับปริญญาโท หรือเทียบเท่าได้ไม่ต่ำกว่านี้ทางอาชญวิทยา งานยุติธรรม กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในกระบวนการยุติธรรม สังคมวิทยาสาขาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม จิตวิทยาหรือทางอื่นที่ ก.พ. กำหนดว่า ใช้เป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนี้ได้

หน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ The National Probation and Parole Association ได้กำหนดหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติที่สำคัญมี 4 ประการ คือ (รจนา สุขสว่าง. 2535 : 45)

1) ทำการสืบเสาะเพื่อหาข้อเท็จจริง เขียนรายงานพร้อมเสนอความเห็นแก่คณะกรรมการเพื่อพิจารณาปล่อยตัวผู้ถูกคุมประพฤติ

2) ควบคุมสอดส่องผู้ถูกคุมประพฤตินำไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติไปในทางที่เหมาะสม

3) รับรายงานตัวและไปเยี่ยมบ้าน เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมของผู้ถูกคุมประพฤติดหากมีการประพฤติผิดเงื่อนไขก็รายงานให้หน่วยงานทราบเพื่อดำเนินการเพิกถอนการคุมประพฤติต่อไป

4) ทำหน้าที่ในการประสานงานของชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรทางสังคม สงเคราะห์ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกคุมประพฤตินายที่มีปัญหา

(2) อาสาสมัครคุมประพฤติ

จากการที่ผู้ถูกคุมประพฤตินี้จำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนพนักงานคุมประพฤติที่มีอยู่ไม่สามารถจะควบคุมดูแลได้ทั่วถึง แม้ว่ากรมราชทัณฑ์จะได้ดำเนินการอบรมเจ้าหน้าที่เรือนจำให้ปฏิบัติหน้าที่พนักงานคุมประพฤติจำนวนหลายรุ่น แต่เจ้าหน้าที่เหล่านี้มักมีหน้าที่ประจำอยู่แล้ว ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ด้านการคุมประพฤติได้อย่างเต็มที่ และหากจะขออัตรากำลังเพิ่มก็ย่อมมีข้อขัดข้องในเรื่องงบประมาณ และเป็นการขัดต่อนโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มกำลังคน กรมราชทัณฑ์จึงได้ริเริ่มโครงการจัดหาอาสาสมัครคุมประพฤติขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี 2520 โดยการชักชวนขอความร่วมมือจากประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครผ่านสื่อมวลชนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมาเข้ารับการฝึกอบรมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติของกรมราชทัณฑ์ เป็นการเปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤตินี้ เมื่อได้ทดลองปฏิบัติแล้วปรากฏผลดีจึงได้ขยายโครงการออกไปยังส่วนภูมิภาคจนถึงปัจจุบัน (ปี 2535) กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการฝึกอบรมอาสาสมัครคุมประพฤติในเขตกรุงเทพมหานครไปแล้ว รวม 7 รุ่น อาสาสมัครฯ จำนวน 869 คน และในส่วนภูมิภาคอีก 10 รุ่น อาสาสมัครฯ จำนวน 13,594 คน รวมอาสาสมัครคุมประพฤติที่ผ่านการฝึกอบรมทั่วประเทศ 14,463 คน (กรมราชทัณฑ์. 2535 : 24)

หน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติ ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2533 ข้อ 4 ได้กำหนดหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติที่สำคัญไว้ 5 ประการ คือ (กรมราชทัณฑ์. 2533 : 9-10)

(1) การสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาปลดปล่อยตัวภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ

(2) การติดตามสอดส่องดูแลความประพฤติของผู้ถูกคุมประพฤตินำไปปฏิบัติตนตามเงื่อนไขอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง จนกว่าจะพ้นโทษ

(3) การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกคุมประพฤตินี้ เมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ

(4) การรายงานผลการคุ้มครองประพฤติกให้กรมราชทัณฑ์ได้ทราบถึงพัฒนาการ หรือ ความก้าวหน้าในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ถูกคุมประพฤติก

(5) การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับงานคุ้มครองประพฤติกของกรมราชทัณฑ์

โครงการจัดหาอาสาสมัครคุมประพฤติก

โครงการจัดหาอาสาสมัครคุมประพฤติก ของกรมราชทัณฑ์ เกิดมาจากความไม่เพียงพอของพนักงานคุมประพฤติกในการปฏิบัติงาน ทางกรมราชทัณฑ์จึงริเริ่มโครงการนี้ขึ้นในปี พ.ศ.2522 เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยใช้ชุมชนเข้ามาแก้ไข ให้ผู้กระทำผิดได้กลับตนเป็นพลเมืองดีและอยู่ร่วมเป็นสมาชิกของสังคมได้ เป็นปกติ ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนอาสาสมัครคุมประพฤติกที่เข้ารับการอบรมเป็นจำนวนทั้งสิ้นทั่วประเทศ 14,548 คน แบ่งเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติกในส่วนกลาง 6 รุ่น ส่วนภูมิภาค 10 รุ่น

วัตถุประสงค์ของโครงการอาสาสมัครคุมประพฤติก (อำนาจ สิทธิพันธ์. 2534 : 13)

1. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหอาชญากรรมตามนโยบายของรัฐบาล
2. เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติก กรมราชทัณฑ์ ซึ่งมีไม่เพียงพอและไม่สามารถจัดหาเพิ่มได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ
3. เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ ในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังในเรือนจำ และการก่อสร้างสถานที่คุมขังเพิ่ม
4. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับนักโทษที่ถูกคุมประพฤติก และเป็นการช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอก และมองสังคมในแง่ดีมากขึ้น
5. เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกรมราชทัณฑ์ ให้บุคคลภายนอกมีความเข้าใจในงานราชทัณฑ์ และหันมาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี สามารถทำประโยชน์แก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ

คุณสมบัติของอาสาสมัครคุมประพฤติก : ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติก พ.ศ. 2533

1. มีอายุตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
2. มีภูมิลำเนาอยู่เป็นหลักแหล่ง
3. สำเร็จการศึกษา ม.ศ.3 หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือเป็นผู้ที่เคยทำงานด้านสังคมสงเคราะห์มาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์เป็นผู้นำในท้องถิ่น

4. ประกอบอาชีพมีหลักฐานมั่นคง
5. มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง
6. มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม รู้จักเสียสละ และอุทิศเวลาเพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานคุ้มครองประพาดิอย่างแท้จริง
7. เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับงานคุ้มครองประพาดิ ซึ่งจัดโดยกรมราชทัณฑ์
8. ไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมาก่อน เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

การดำเนินงานเกี่ยวกับอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิ

1. จัดหาประชาชนผู้สนใจ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ตามตำบลต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายให้อาสาสมัครคุ้มครองประพาดิ
2. จัดฝึกอบรมเป็นเวลา 2 วัน โดยให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับการคุ้มครองประพาดิ หลักการคุ้มครองประพาดิ หลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หลักการสังคมสงเคราะห์ จิตวิทยาและมนุษยสัมพันธ์ การศึกษา جوانเรือนจำ แล้วมอบหมายให้พนักงานคุ้มครองประพาดิทำหน้าที่ฝึกภาคปฏิบัติ โดยการนำผู้ผ่านการฝึกอบรมออกเยี่ยมบ้านผู้ถูกคุ้มครองประพาดิ และมอบหมายให้ทำหน้าที่อาสาสมัครคุ้มครองประพาดิของกรมราชทัณฑ์ โดยมอบวุฒิบัตร เข็มเครื่องหมาย และบัตรประจำตัวอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิให้กับผู้ผ่านการฝึกอบรม เพื่อเป็นหลักฐานและใช้ในการปฏิบัติหน้าที่
3. หลังจากที่ได้มีการฝึกอบรม และมอบหมายให้อาสาสมัครคุ้มครองประพาดิปฏิบัติงานแล้ว กรมราชทัณฑ์ได้จัดให้มีการสัมมนาอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการเพิ่มเติมวิชาความรู้ในการปฏิบัติงาน และตอบปัญหาข้อขัดแย้งในการปฏิบัติงานแก่อาสาสมัครคุ้มครองประพาดิ
4. เพื่อให้การดำเนินการคุ้มครองประพาดินักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวพักการลงโทษและลดวันต้องโทษจำคุกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้การบริหารงานเกี่ยวกับอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงได้กำหนดระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิ พ.ศ. 2533 ขึ้น โดยได้กำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์ในการสรรหาการพิจารณาแต่งตั้งอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิ อำนวยหน้าที่ ความรับผิดชอบ และสถานภาพแห่งการเป็นอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิ
5. ในการปฏิบัติงานสืบเสาะข้อเท็จจริงก่อนปล่อยตัว และติดตามสอดส่องดูแลความประพฤติผู้ถูกคุ้มครองประพาดิของอาสาสมัครคุ้มครองประพาดิ อาสาสมัครคุ้มครองประพาดิที่มีผลงานดีเด่น โดยมีผลงานคุ้มครองประพาดิผู้ที่ได้รับการปล่อยตัว 40 รายขึ้นไป และช่วยเหลือกิจการงานคุ้มครองประพาดิ

ด้วยความวิริยะอุตสาหะ อาจได้รับการพิจารณาคัดเลือกเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติดีเด่น ได้รับ
เข็มเครื่องหมาย และใบประกาศเกียรติคุณ และอาจได้รับสิทธิหรือประโยชน์อื่นใด ตามที่กรม
ราชทัณฑ์เห็นสมควร

6. ในกรณีที่อาสาสมัครคุมประพฤติ ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่คุมประพฤติประสบอุบัติเหตุหรือถึงแก่ความตาย ให้ได้รับเงินทดแทนตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ.2479 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2512 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2514 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2516

บทบาทและหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติ (สุดสงวน พรหมภักทร. 2534 : 22-25)

1. สืบเสาะหาข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาการปลดปล่อยตัว ภายใต้เงื่อนไขคุมประพฤติ ณ สถานที่อยู่อาศัยของผู้กระทำผิด ว่ามีสภาพแวดล้อม ความเหมาะสมที่จะออกไปอยู่ หากมีการปล่อยตัวคุมประพฤติอย่างไรหรือไม่ เพื่อรายงานให้กรมราชทัณฑ์หรือเรือนจำหรือทัณฑสถานได้ทราบแล้วแต่กรณี

2. ช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไข ฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ด้วยการให้คำแนะนำตักเตือนและดูแลให้ผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติที่ทางกรมราชทัณฑ์กำหนด

3. ออกสอดส่อง เข้มเขียน ผู้ถูกคุมประพฤติ ณ สถานที่อยู่อาศัย หรือสถานที่ทำงาน เป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละครั้ง (จะได้คำพาหนะในการออกไปเยี่ยมบ้านแต่ละครั้ง ครั้งละ 100 บาท)

4. รายงานผลการคุมประพฤติผู้ถูกคุมประพฤติแต่ละรายที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยทำเป็นหนังสือส่งกรมราชทัณฑ์ เรือนจำ หรือทัณฑสถาน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

ในกรณีผู้ถูกคุมประพฤติประพฤติผิดเงื่อนไขหรือมีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ ให้อาสาสมัครคุมประพฤติรายงานให้พนักงานคุมประพฤติ หรือเรือนจำ หรือทัณฑสถาน หรือกรมราชทัณฑ์ทราบโดยด่วน

5. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับงานคุมประพฤติของกรมราชทัณฑ์ต่อชุมชนและช่วยเหลืองานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับงานคุมประพฤติ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมราชทัณฑ์ หรือเรือนจำ หรือทัณฑสถาน

สถานภาพของอาสาสมัครคุมประพฤติจะสิ้นสุดลงเมื่อ

1. ครบกำหนดควาระ

2. ตาย

3. เมื่อกรมราชทัณฑ์พิจารณาเห็นสมควรให้ถอดถอนจากสถานภาพการเป็นอาสาสมัคร
 กลุ่มประพฤติก่อนหน้านี้ว่า ควบคุมการอยู่โดยทางลับ ซึ่งได้โดยอาสาสมัคร ในระยะอื่น

4. ได้รับอนุญาตให้ลาออก

ประโยชน์ของโครงการอาสาสมัครคุมประพฤติ

1. อาสาสมัครคุมประพฤติเป็นบุคคลที่มีเจตนาดี มีความตั้งใจอันดีที่จะเสียสละกำลัง
 กาย กำลังใจ และเวลาเข้าช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติได้อย่างทั่วถึง

2. อาสาสมัครคุมประพฤติและผู้ถูกคุมประพฤติเป็นผู้มีภูมิสำเนาอยู่ตามชนบท และ
 กระจายอยู่ทุกชุมชน การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติจะกระทำได้ใกล้ชิดและเป็นการ
 ประหยัดเวลาการเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

3. การนำอาสาสมัครคุมประพฤติมาช่วยเหลือในกิจการราชทัณฑ์ เป็นการป้องกัน
 สังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม เพื่อให้ผู้ถูกคุมประพฤติกระทำผิดซ้ำกลับมาต้องโทษอีก
 และทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติมีความสำนึกว่า สังคมมิได้ทอดทิ้งยังเป็นห่วงเสมอ

4. เป็นการประหยัดแรงงานและงบประมาณ ในการใช้พนักงานคุมประพฤติประจำของ
 ทางราชการ

5. เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเรียนรู้กิจการราชทัณฑ์

6. เป็นการนำประชาชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ตาม
 นโยบายของรัฐบาล

7. อาสาสมัครคุมประพฤติไม่มีสถานภาพเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงทำให้เกิดความ
 กลางแฉงใจของผู้ถูกคุมประเดติน้อยกว่าพนักงานคุมประพฤติที่เป็นข้าราชการ

ในการนำเอาอาสาสมัครคุมประพฤติมาช่วยเหลือในกิจการราชทัณฑ์นั้น จำเป็นต้อง
 เลือกสรรบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด เพื่อให้การช่วยเหลือนั้นดำเนินไปด้วย
 ความจริงใจ ความเสียสละอย่างแท้จริง อันเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของอาสาสมัคร อาสาสมัครเหล่านี้
 นี้มิได้ปฏิบัติงานไปตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบเท่านั้น อาสาสมัครคุมประพฤติจำนวนมากที่
 ประสบปัญหาความเดือดร้อนในด้านทุนประกอบอาชีพ ปัญหาสุขภาพอนามัย ทั้งทางร่างกายและ
 จิตใจ ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาหาเสพติด ฯลฯ เมื่ออาสาสมัครนำปัญหาเหล่านั้นมาปรึกษาหารือ
 กับพนักงานคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ และได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง
 ของภาครัฐบาลและเอกชน ผลปรากฏว่า ผู้ถูกคุมประพฤติเหล่านั้นไม่เข้าข่ายที่จะได้รับการ
 สงเคราะห์ตามระเบียบที่หน่วยงานนั้น ๆ ได้วางไว้ เช่น ยังไม่พ้นโทษ หรือบางครั้งอาจได้รับความ
 ช่วยเหลือแต่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ถูกคุมประพฤติ อาสาสมัครต่างก็พยายามให้ความ
 ช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติด้วยทุนส่วนตัวบ้าง หรือนำไปขอความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากหน่วย

งานที่คนเป็นสมาชิกอยู่และปัญหาในเรื่องนี้ได้ขยายวงกว้างออกไปทุกที่ จนอาสาสมัครกลุ่ม ประพฤติเห็นพ้องต้องกันว่า ควรมึวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดโดยอาสาสมัครเอง ในระยะเริ่ม ก่อตั้งมีอาสาสมัครจำนวนหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจะเป็นทุนสงเคราะห์ผู้ ถูกคุมประพฤติ ซึ่งต่อมาได้จัดตั้งเป็น “มูลนิธิอาสาสมัคร” ขึ้น (กรมราชทัณฑ์ กระทรวง มหาดไทย. 2533 : 115) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อช่วยเหลือบุคคลผู้ถูกคุมประพฤติตามระเบียบของทางราชการ กรมราชทัณฑ์ให้ สามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้ต่อไปตามสมควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้
 - 1.1 ให้คำปรึกษาหารือ แนะนำ แก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ของผู้ถูกคุมประพฤติและ ครอบครัว
 - 1.2 ให้ทุนผู้ถูกคุมประพฤติเพื่อนำไปประกอบอาชีพ หรือเพื่อการศึกษาของตนเอง หรือบุตร หรือกรณีเดือนร้อนอื่นๆ ตามระเบียบที่มูลนิธิกำหนดไว้
 - 1.3 ส่งผู้ถูกคุมประพฤติไปขอรับความช่วยเหลือยังหน่วยราชการ หรือองค์การ สังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ หรือเอกชน
2. เพื่อป้องกัน แก้ไข และลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ถูกคุมประพฤติ
3. เพื่อร่วมมือ สนับสนุน และประสานงานกับหน่วยราชการหรือองค์การเอกชนอื่นที่ เกี่ยวกับระบบงานป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม
4. เพื่อร่วมมือกับองค์การกุศลสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
5. ไม่ดำเนินการเกี่ยวกับการเมือง

2.1.7 การสงเคราะห์ภายหลังการปลดปล่อยตัวเพื่อคุมประพฤติ (After-Care Services)

การสงเคราะห์ภายหลังการปลดปล่อย หมายถึง การสงเคราะห์ผู้ต้องขังที่พ้นโทษและผู้ ได้รับการปล่อยตัว เนื่องจากได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก นับเป็นภารกิจ สำคัญส่วนหนึ่ง เนื่องจากผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นระยะเวลานานนั้น ทำให้เขาต้องขาดการติดต่อกับญาติพี่น้อง สภาพทางครอบครัวย่อมจะเปลี่ยนแปลงไป และอาจจะ กลายเป็นคนไร้ญาติขาดมิตรในที่สุด และจากสภาพในเรือนจำซึ่งแตกต่างจากสภาพแวดล้อมภาย นอก ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำอย่างเคร่งครัด ตลอดจนถูกจำกัดเสรีภาพทั้งทาง ร่างกายและจิตใจหลายประการ ดังนั้น บุคคลเหล่านี้เมื่อได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระแล้วก็ มักจะประสบปัญหาต่าง ๆ ดังนี้ (เบญจวัฒน์ ศิวบรร. 2528 : 92)

1. ปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสังคม ครอบครัว และญาติพี่น้องเนื่องจากความรู้สึกที่ว่า ตนเองเคยต้องโทษมาก่อนทำให้เกิดความกังวลใจและสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง เกรงว่าจะไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวหรือญาติมิตร

2. ปัญหาในการประกอบอาชีพ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางกฎหมาย เช่น ระเบียบข้าราชการพลเรือน ห้ามบุคคลที่เคยต้องโทษเข้ารับราชการ และในปัจจุบันบริษัท ห้างร้านและรัฐวิสาหกิจ ก็มักปฏิเสธที่จะรับบุคคลที่เคยต้องโทษเข้าทำงานเช่นกัน ซึ่งทำให้เขาไม่สามารถที่จะหาอาชีพที่สุจริตทำได้ นอกจากอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน

3. ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยมีผู้ต้องโทษเป็นจำนวนมากที่ครอบครัวต้องแตกแยกหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเมื่อตนต้องโทษจำคุก และเมื่อพ้นโทษออกมาก็อาจมีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย เนื่องจากไม่สามารถติดต่อกับครอบครัวได้ หรือติดต่อได้แต่ครอบครัวไม่ยินดีต้อนรับ

ดังนั้น เพื่อให้การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงต่อปัญหาและความต้องการ จึงได้มีการวิเคราะห์หาค้นคว้าเกี่ยวกับความต้องการของผู้พ้นโทษ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ (วรรณิ วิชิตนันท์. 2528 : 48-49)

1. คำแนะนำปรึกษา การที่ผู้พ้นโทษส่วนใหญ่ต้องจากสังคมไปชั่วระยะเวลาหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นเวลานานพอสมควร ทำให้ไม่ทราบถึงความเป็นไปของเหตุการณ์ภายนอก เมื่อพ้นโทษออกมาก็มักจะรู้สึกไม่มั่นใจในตัวเอง จึงต้องการคำแนะนำปรึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ปัญหาในครอบครัว

2. การจัดหางาน ผู้พ้นโทษส่วนใหญ่มักมีปัญหาในการหางานทำ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางกฎหมาย ตลอดจนความรู้สึกและทัศนคติของสังคมส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยที่จะยอมรับและไว้วางใจผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก

3. การรักษาพยาบาลเนื่องจากอาจมีผู้พ้นโทษ บางคนที่ยังไม่หายจากอาการเจ็บป่วยเมื่อได้รับการปล่อยตัว หรืออาจเกิดการเจ็บป่วยขึ้นภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวแล้ว ดังนั้นการรักษาพยาบาลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่ง

4. การเงิน ผู้พ้นโทษบางรายอาจมีปัญหาเดือดร้อนในทางการเงิน เช่น ไม่มีค่าพาหนะในการเดินทางกลับภูมิลำเนา ไม่มีเงินทุนสำรองที่จะใช้จ่ายในระหว่างที่ยังหางานไม่ได้ หรือไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

5. อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มสำหรับผู้พ้นโทษที่ไร้ญาติขาดมิตรที่จะให้การอุปการะดูแลอาหาร เสื้อผ้า และเครื่องนุ่งห่มจึงมีความจำเป็นสำหรับบุคคลเหล่านี้ด้วย

6. ใบบรรองต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมเรื่องราวเพื่อขอรับบริการจากหน่วยงานอื่น เช่น การรับรองความประพฤติในการสมัครงาน การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

7. ที่พักพิงชั่วคราว เป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้พ้นโทษที่ไร้ญาติขาดมิตร ผู้พ้นโทษที่ไม่สามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ทันทีที่ได้รับการปล่อยตัว หรือผู้ไม่มีทางไป จึงจำเป็นต้องมีที่พักพิงให้คนเหล่านี้อาศัยอยู่ชั่วคราว จนกว่าจะหาทางขยายขยายต่อไปได้

ประโยชน์ของการสงเคราะห์ภายหลังการปลดปล่อย

ประโยชน์ของการสงเคราะห์ภายหลังการปลดปล่อย คือเป็นมาตรการของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากการที่เขาสามารถปรับตนเองได้ภายหลังความเป็นอิสระ, เกิดความรู้สึกที่คิดถึงสังคมมีความสำนึกต่อสังคมที่สังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เขา, เป็นการใช้มาตรการทางสังคมโดยใช้ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมชุมชนช่วยเหลือในการปรับตัวในสังคม, เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่ได้รับอิสระ และมีความประพฤติดีกลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไป และเป็นการปฏิบัติตามหลักเมตตาธรรมและมนุษยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

2.2 แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน

อาชญากรรมนับเป็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้ว หรือสังคมที่กำลังพัฒนาก็ตาม เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นมาแล้ว ผลของการล่อลวงระเบิดกฎหมายนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อทุก ๆ ฝ่ายและสังคมโดยรวม จึงถือเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาดังกล่าวด้วยกัน แม้ว่ากรดำเนินการกับผู้กระทำผิดจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของหน่วยงานของรัฐก็ตาม แต่เมื่อทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน ย่อมมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสังคมนี้ร่วมกัน และในกระบวนการยุติธรรมนั้น ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นอย่างมาก โดยถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของรัฐ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) นี้เอง เป็นรากฐานที่มาของมาตรการใช้ปัจจัยชุมชนในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน หรือที่เรียกว่ามาตรการ “การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน” (Community-based Corrections) ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทุกรูปแบบที่ได้กระทำในชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนรูปแบบต่าง ๆ เข้าช่วยในการแก้ไขผู้กระทำผิด การใช้ทรัพยากรชุมชนนั้น อาจเป็นไปในลักษณะเช่น การใช้บรรยากาศและสถานที่ในชุมชนแทนการควบคุมผู้กระทำผิดในเรือนจำ ได้แก่ การรอลงอาญาผู้

กระทำผิดโดยใช้วิธีการคุมประพฤติแทน หรือการพักการลงโทษแก่ผู้ต้องขัง (นันทนา ชัยจิตวนิช. 2534 : 12-17) ก็ได้

เนื่องจากการลงโทษผู้กระทำผิดในรูปแบบเดิม ที่มุ่งการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิดให้ได้รับผลตอบแทนอย่างสาสม ด้วยวิธีการรุนแรงต่าง ๆ ไม่ได้ช่วยลดปริมาณผู้กระทำผิดลงแต่ประการใด แต่กลับแสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายและความไร้มนุษยธรรมของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมโลก ดังนั้นเมื่อยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไป นักอาชญาวิทยาจึงได้หามาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงมนุษยธรรมมากขึ้น โดยนำระบบเรือนจำมาใช้เป็นมาตรการลงโทษ ซึ่งเชื่อว่ามาตรการดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่า แต่เมื่อเวลาผ่านไป จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏทำให้ประชาชนโดยทั่วไปขาดความเชื่อมั่นในมาตรการการลงโทษผู้กระทำผิดในรูปแบบนี้ เพราะผู้กระทำผิดจะถูกตัดขาดออกจากสังคมเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น และไม่มีหลักประกันอันใดที่จะชี้ให้เห็นว่าเมื่อเขาออกสู่โลกภายนอกเขาจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ในขณะที่เดียวกับการลงโทษผู้กระทำผิด โดยแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมยังมีผลกระทบต่อผู้กระทำผิดหลายประการ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำผิดไม่อาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปได้ตามความคาดหวังของสังคม จึงมีการเสนอแนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในรูปแบบใหม่ ได้แก่ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non-Institutional Treatment) ซึ่งหมายถึงมาตรการควบคุมแก้ไขผู้กระทำผิดภายในชุมชนทุกรูปแบบ โดยอาศัยทรัพยากรชุมชนเข้าช่วยในการแก้ไขนั้น ๆ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้กระทำผิดมากขึ้น โดยมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษที่แตกต่างกันหลายประการ เช่น การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-based Corrections) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำและทัณฑสถาน (Non-Institutional Treatment of Offenders) การลดการใช้เรือนจำและทัณฑสถานให้น้อยลงกว่าเดิม (Deinstitutionalization) และการใช้มาตรการปฏิบัติในรูปแบบอื่นทดแทนการลงโทษจำคุก (Alternatives to Imprisonment) อันเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลวจากการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดที่ส่งแสดงว่าสามารถปรับความประพฤติได้หรือต้องโทษจำคุกตลอดโทษ (สุพจน์ สุโรจน์. 2529 : 583)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม

2.3.1 ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม

ซิดนีย์ คอบบ์ (Sidney Cobb, 1979 อ้างถึงในสุปราณี แก้วเพชร. 2542 : 38) อธิบายว่าการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลได้รับข้อมูลข่าวสารที่บ่งชี้ให้เขาเชื่อได้ว่าจะมีคนรัก มีคนคอยดูแลเอาใจใส่ มีคนยกย่องเห็นคุณค่า และรู้สึกว่าคุณค่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกันในสังคม ส่วน อาร์. แอล. คาห์น (R.L Kahn, 1979 อ้างถึงในจิรศักดิ์ เล่าศักดิ์ทิโรธาน. 2535 : 11) อธิบายว่า “การสนับสนุนทางสังคม” หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะดังต่อไปนี้

1. การแสดงความพึงพอใจของบุคคลหนึ่งกับอีกบุคคลหนึ่ง
2. การยื่นยื่นรับรองพฤติกรรมของบุคคล อาจโดยการรับรู้หรือการแสดงออกถึงการยอมรับ
3. การให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งของ เงินทอง หรืออื่น ๆ

เบญจามิน เอช. กอตต์เลียบ (Benjamin H. Gottlieb, 1982 อ้างถึงในสุปราณี แก้วเพชร. 2542 : 38) ได้นิยามความหมายคำว่า “การสนับสนุนทางสังคม” เป็นผลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของบุคคลซึ่งอยู่ในเครือข่ายทางสังคมที่มีโครงสร้างแน่ชัด ปฏิสัมพันธ์นี้เป็นการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และเป็นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกับบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยกันอย่างดี นอกจากนั้น เมทฟิลลิซุก (Mate Pillisuk, 1982 อ้างถึงในพูนพร ศรีสะอาด. 2534 : 30) ได้กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไม่เพียงแต่ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุและความมั่นคงทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรู้สึกที่ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วย นอกจากนั้นการสนับสนุนทางสังคมยังสามารถป้องกันบุคคลจากภาวะวิกฤติ และการคุกคามของความเจ็บป่วยได้อีกด้วย (สุปราณี แก้วเพชร. 2542 : 38)

ในส่วนของผู้ศึกษาขอสรุปว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลในชุมชนให้ความรักความเอาใจใส่ ให้การยอมรับ เห็นคุณค่า รู้สึกว่าผู้ถูกคุมประพฤติเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความรู้สึกผูกพันเอื้ออาทรกันในสังคม รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ เช่น ในรูปของวัตถุสิ่งของ ข้อมูลข่าวสาร การให้คำแนะนำ ให้ความคิดเห็น ใจเวลา และแรงงาน เป็นต้น

2.3.2 หลักการสำคัญของการสนับสนุนทางสังคม

วันทนี วาสเกส (2357 : 99-100) กล่าวว่า หลักการสำคัญของการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย

1. กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้ให้” และผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้รับ” การสนับสนุน

2. กระบวนการติดต่อสื่อสารโดยทั่วไป ประกอบด้วย

1) ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ “ผู้รับ” เชื่อว่ายังมีคนที่เอาใจใส่ มีความรัก และมีความหวังดีต่อตนอย่างจริงจัง

2) ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ “ผู้รับ” รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และเป็นที่ยอมรับในสังคม

3) ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ “ผู้รับ” เชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสามารถทำประโยชน์แก่สังคม

3. ปัจจัยนำเข้าในกระบวนการสนับสนุน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของข้อมูลข่าวสาร วัสดุสิ่งของ หรือแรงสนับสนุนทางด้านจิตใจ

4. การช่วยให้ “ผู้รับ” ได้บรรลุถึงจุดหมายที่เขาต้องการ เช่น ด้านอาชีพก็คือการมีรายได้เพียงพอเลี้ยงตัวเองและครอบครัว

การสนับสนุนทางสังคม จะเกิดขึ้นได้ก็เมื่อมีกระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งมีขอบเขตครอบคลุม ทั้งการให้และการรับจากบุคคลในครอบครัว อาทิ บิดามารดา ญาติพี่น้อง รวมทั้งเพื่อนบ้าน เพื่อนนักเรียน ครูอาจารย์ คนในชุมชน อาสาสมัครชุมชนประเพณี พนักงานชุมชนประเพณี บุคลากรวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

2.3.3 ประเภทของการสนับสนุนทางสังคม

ซิดนีย์ คอบบ์ (Sidney Cobb อ้างถึงในสุปราณี แก้วเพชร. 2542 : 38) ได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ชนิดคือ

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Emotional Support) เป็นข้อมูลที่ทำให้บุคคลเชื่อว่าเขาได้รับความรักและดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมักจะได้จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และมีความผูกพันลึกซึ้งต่อกัน

2. การสนับสนุนด้านการยอมรับและการเห็นคุณค่า (Esteem Support) เป็นข้อมูลที่ทำให้บุคคลเชื่อว่าเขาได้รับความรักและการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมักจะได้จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และมีความผูกพันลึกซึ้งต่อกัน

3. การสนับสนุนด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Socially Support or Network Support)

จาคอบสัน (Jacobson อ้างถึงในสุปราณี แก้วเพชร. 2542 : 39) จำแนกการสนับสนุนทางสังคมเป็น 3 ประเภทคือ

1. การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional Support) เป็นพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลเกิดความสุขใจ เชื่อว่าได้รับการยกย่อง เคารพนับถือ และความรัก รวมทั้งได้รับการเอาใจใส่ และให้ความมั่นใจ

2. การสนับสนุนทางด้านสติปัญญา (Cognitive Support) หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำที่จะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ จนสามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการปรับตนต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้

3. การสนับสนุนทางด้านสิ่งของ (Material Support) หมายถึง การช่วยเหลือด้านสิ่งของและบริการที่จะช่วยแก้ปัญหาได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับประเภทของการสนับสนุนทางสังคมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาเรื่องนี้ได้ว่า การสนับสนุนทางสังคมเพื่อการป้องกันและแก้ไขให้ผู้ถูกคุมประพฤติปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัย ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ

(1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ หมายถึง ผู้ถูกคุมประพฤติได้รับความรัก ความเป็นห่วง ความเอาใจใส่ และเกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยในอารมณ์ จิตใจ ได้รับการยกย่อง มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างอบอุ่นใจ

(2) การสนับสนุนทางด้านสิ่งของ และบริการต่าง ๆ หมายถึง ผู้ถูกคุมประพฤติได้รับความช่วยเหลือจากประชาชน ทั้งด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การมีงานทำ การมีรายได้ ตลอดจนบริการช่วยเหลือด้านอาชีพ เป็นต้น

(3) การสนับสนุนทางด้านข่าวสาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนด้านสติปัญญา หมายถึง ผู้ถูกคุมประพฤติได้รับข่าวสารข้อมูล รวมทั้งคำแนะนำ การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ รวมทั้งข่าวสารเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อการส่งเสริมให้เกิดความคงอยู่ของการติดต่อทางสังคม เป็นต้น

ในส่วนของผู้ศึกษาขอสรุปว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนให้โอกาสต่อผู้ถูกคุมประพฤติในการกลับตัวเป็นคนดี ไม่พวดยา หรือแสดงท่าทีรังเกียจว่าพวกเขาได้เคยกระทำผิดมาก่อน หากผู้ถูกคุมประพฤติประกอบอาชีพที่สุจริต ประชาชนก็ช่วยให้การสนับสนุน ดังนั้นการที่ผู้ถูกคุมประพฤติจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยไปในทางที่ดี จะต้องได้รับการสนับสนุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือในด้านวัตถุสิ่งของ ข้อมูลข่าวสาร

ด้านการรับสมัครงาน คำนะนำปรึกษา จากสมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครคุมประพฤติ และ พนักงานคุมประพฤติ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับพฤติกรรม

การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) เป็นการประยุกต์หลักพฤติกรรมโดยใช้เทคนิคหรือวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือหลายวิธีประสมประสานกัน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530 : 14)

พฤติกรรมเป็นการแสดงออกแห่งการตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ หรือปฏิกิริยาตอบสนองที่เลือกแล้วว่าเหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้น ๆ แรกเริ่มนั้นนักจิตวิทยาเชื่อเรื่องสัญชาตญาณ (Instinct) มาก จึงอธิบายพฤติกรรมในแง่ของสัญชาตญาณเสมอ ต่อมานักจิตวิทยาหลายท่านไม่เห็นด้วยจึงคัดค้านขึ้น

จอห์น บี.วัตสัน (John B. Watson อ้างถึงในนิพนธ์ กินาวงษ์. 2524 : 30) เชื่อว่า พฤติกรรมที่ได้้นั้นมาจากการฝึกฝน การเรียนรู้ เขาได้ทดลองข้อกล่าวนี้ในกรณีที่ว่า แมวมีสัญชาตญาณในการจับหนู ปรากฏผลว่าการที่แมวจับหนูเป็นเพราะได้รับการฝึกฝนจนเป็นนิสัย (Habit) ไม่ใช่เพราะสัญชาตญาณ หลังจากนั้นนักจิตวิทยาหลายท่านตื่นตัวค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตหลายอย่างแล้ว จึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมของสัตว์ชั้นต่ำมักจะเป็นเรื่องของการเรียนรู้และวุฒิภาวะมากขึ้น เฉพาะพฤติกรรมของมนุษย์เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการงูใจและวุฒิภาวะทั้งสิ้น ไม่มีเรื่องของสัญชาตญาณเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย ตั้งเป็นหลักเกณฑ์ได้ว่าเป็นสัตว์ชั้นสูงมากเท่าไร พฤติกรรมอันเนื่องจากสัญชาตญาณก็จะยิ่งน้อยลง กลายเป็นเรื่องของวุฒิภาวะและการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น (นิพนธ์ กินาวงษ์. 2521 : 30)

ในการปฏิบัตินั้นพฤติกรรมเป็นการแสดงออกที่สังเกตได้ และมีความสัมพันธ์มีผลซึ่งกันและกันกับทัศนคติ เป็นที่เชื่อกันว่า ทัศนคติมีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคล และขณะเดียวกันการแสดงออกหรือการปฏิบัติของบุคคล ก็มีผลต่อทัศนคติของบุคคลนั้นด้วย ตัวอย่างเช่น นักธุรกิจคนหนึ่งอาจจะสนับสนุนพรรคการเมือง หรือโครงการทางการเมืองอย่างหนึ่ง เพราะเขามีความรู้สึกว่า การสนับสนุนนี้จะช่วยให้เขามีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น การกระทำเช่นนั้นเป็นการแสดงให้คนอื่น รวมทั้งตัวเขาเองเชื่อว่าโครงการทางการเมืองนั้น ๆ ดี ขณะเดียวกันทัศนคติของเขาก็จะค่อย ๆ กลายเป็น “ทัศนคติที่ดี” ต่อโครงการนั้นด้วย เราสามารถวินิจฉัยหรือบอกได้ว่าบุคคลหนึ่งที่มีทัศนคติสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร ได้จากคำพูดของบุคคลที่พูดถึงสิ่งนั้น จากความรู้ที่มีต่อสิ่งนั้น แต่สิ่งที่เขาปฏิบัติจริง ๆ จะตรงกับสิ่งที่เขา รู้ เข้าใจ รู้สึก และคิดว่าจะปฏิบัติหรือไม่

ยังเป็นปัญหาซึ่งต้องการคำตอบที่แน่ชัด ซึ่งปัญหานี้อาจจะกล่าวสั้น ๆ ได้ว่าเป็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติ

2.4.1 ความหมายของพฤติกรรม

พฤติกรรม คือ กริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าที การประพฤติ ปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน 5 ทวาร คือ โสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส ฆานสัมผัส หรือทางผิวหนัง หรือมิฉะนั้นก็สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ (กันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92)

แลนดอเออร์ (Landorer อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) กล่าวว่า พฤติกรรมหมายถึง การกระทำของสิ่งมีชีวิต เช่น ม่านตาเบิกโพลง ร้องกรี๊ดเมื่อตกใจ

ไทรแอนดิส (Triandis อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) สรุปว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลมาจากทัศนคติ บรรทัดฐานของสังคม นิสัย และผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากทำพฤติกรรม

โรคิช (Rokeach. 1970 อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมว่า ทัศนคติของบุคคลทุกอย่างเป็นส่วนที่มีผลทำให้เกิดพฤติกรรมของบุคคล เพราะความเชื่อทุกความเชื่อที่รวมกันเป็นทัศนคตินั้น ไม่ว่าจะเป็ความเชื่อทางด้านอธิบาย ประเมินค่า หรือสนับสนุน จะเป็นตัวแทนของความพร้อมในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีข้อแม้ว่าการที่จะออกมาเป็นพฤติกรรมนั้นจะต้องได้ถูกเร้าอย่างเหมาะสมก่อน

ประวิทย์ จงวิศาล (อ้างใน กันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) เสนอแนวคิดว่า มนุษย์มีการกระทำหรือพฤติกรรมแตกต่างกัน เนื่องจากเหตุผลหลายประการ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ เจตคติ และ เจตคติส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเอง หรือสร้างขึ้นใหม่ได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ จากการได้รับความรู้ การกระตุ้น และการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้นการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์จึงควรศึกษาใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice)

2.4.2 องค์ประกอบ 7 ประการของพฤติกรรม (Seven Elements In Behavior)

แอล เจ ครอนแบช (L.J.Cronbach 1963. อ้างในกันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ

1. เป้าหมายหรือความมุ่งหมาย (Goal) คือ วัตถุประสงค์หรือความต้องการซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรม เช่น ความต้องการมีน้ำมีตาในสังคม

2. ความพร้อม (Readiness) หมายถึง ระดับวุฒิภาวะและความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

3. สถานการณ์ (Situation) หมายถึง ลู่ทางหรือโอกาส หรือเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

4. การแปลความหมาย (Interpretation) เป็นการพิจารณาเส้นทางหรือสถานการณ์ เพื่อเลือกหาวิธีที่คิดว่าจะสนองความต้องการเป็นที่พอใจมากที่สุด

5. การตอบสนอง (Response) คือ การดำเนินการทำกิจกรรมตามที่ตัดสินใจเลือกสรรแล้ว

6. ผลรับที่ตามมา (Consequence) คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งอาจได้ผลตรงกับที่คาดไว้ (Confirm) หรือตรงข้ามกับที่คิดหวังไว้ (Contradict) ก็ได้

7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thwarting) เป็นปฏิกริยาที่เกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการ จึงต้องกลับไปแปลความหมายใหม่เพื่อเลือกหาวิธีที่จะตอบสนองความต้องการได้ แต่ถ้าเห็นว่าเป้าประสงค์นั้นมันเกินความสามารถก็ต้องยอมและเลิกความต้องการนั้นเสีย

พฤติกรรมจะสมบูรณ์และสิ้นสุดก็ต่อเมื่อ ผลที่ตามมาตรงกับความคาดหวัง หากไม่สมหวังคนเราก็จะมีปฏิกริยาต่อไปอีก

นักจิตวิทยาวิเคราะห์ว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหา มีสาเหตุมาจาก

1. มีความขัดแย้งทางด้านจิตใจ ลังเล ตัดสินใจไม่ได้ ทำให้เกิดความวิตกกังวล
2. ขาดทักษะ ประสบการณ์ ไม่มีความชำนาญในการกระทำ จึงเกิดความเคอะเขิน ผิดพลาด ล้มเหลว
3. มีเจตคติไม่ดี จิตใจไม่ยอมรับ จึงจะอยากจะทำตามความรู้สึกร่างกายของตนเอง
4. เชาว์ปัญญาไม่ดี คิดไม่ถึง ตัดสินใจผิดพลาด
5. ความจำไม่ดี ขี้ลืม ฉะนั้นจึงกระทำผิด ๆ ถูก ๆ
6. มีความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคต เกรงจะทำไม่สำเร็จ ตัดสินใจไม่ถูก กังวลต่อความผิดพลาด อับยศ หมดหวัง
7. ความต้องการแข่งขัน เอาชนะ อยากเด่นดัง ทำให้เกิดความเครียด อิจฉาริษยา กังวลวุ่นวายใจ ไม่มีความสุข
8. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้เงอะงะ ชุ่มช้ำ
9. มีความจริงจังมากเกินไป ไม่รู้จักยืดหยุ่นแข็งกร้าว
10. ขาดข้อมูล ทำให้เกิดการคาดเดา

11. มีความคิดที่ไร้เหตุผล ก่อให้เกิดพฤติกรรมและการกระทำที่ไร้เหตุผล
กลวิธีสร้างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

1. สร้างแบบอย่างพฤติกรรมที่ทำงาน ปรับปรุงบรรยากาศที่ไร้เหตุผล
2. ให้การอบรมสั่งสอน เปรียบเทียบให้เห็นข้อดี ข้อเสียของพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา
3. ให้การเสริมแรง ให้รางวัล ชมเชย ให้ทำสิ่งที่พอใจแก่ผู้มีพฤติกรรมที่ดี สนับสนุนส่งเสริมให้มีพฤติกรรมที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น และติติง ว่ากล่าว ทักท้วง ลงโทษ ผู้มีพฤติกรรมไม่ดี ให้ลดลงเรื่อย ๆ

สกินเนอร์ (Skinner อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) เชื่อว่า “การกระทำที่ได้รับเสริมแรง ย่อมจะมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการกระทำนั้นอีก ส่วนการกระทำใดที่ไม่ได้รับการเสริมแรง หรือถูกขัดขวาง ย่อมมีแนวโน้มที่จะทำให้ความถี่ของการกระทำนั้น ๆ ลดลงและหายไปมากที่สุด” ถ้าหมั่นเสริมแรงแก่ผู้มีพฤติกรรมดี พฤติกรรมที่พึงปรารถนาและเป็นที่ยอมรับของสังคม ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น ๆ จนติดเป็นนิสัย เช่น ความสุภาพ นอบน้อมต่อมคน ซื่อตรง ขยันหมั่นเพียร มีความเชื่อมั่นสูง แบนดูรา (Bandura อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) ก็กล่าวว่า วิธีการปรับพฤติกรรม คือ ให้การเสริมแรงแก่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา และไม่ให้การเสริมแรงหรือเอาใจใส่แก่พฤติกรรมที่ไม่ดี นอกจากนี้แบนดูรา (Bandura อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง. 2540 : 92) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ด้วยปัญญาสังคม พิจารณาได้ 3 ประเด็นด้วยกันคือ

1. การเรียนรู้ในสภาพธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อม
3. การเรียนรู้ผลงาน

นอกจากนี้ นิภา นิชยาน (2530 : 109-111) ได้แบ่งอิทธิพลของสภาวะแวดล้อมเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

ก) สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติหรือทางกายภาพ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะเป็นคล้ายคลึงกัน แต่ละคนต่างก็เผชิญสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติที่แตกต่างกัน อันมีผลทำให้แต่ละคนแสดงออกแตกต่างกันในการปรับพฤติกรรม

ข) สภาวะแวดล้อมทางวัฒนธรรม วัฒนธรรม หมายถึง ระเบียบแบบแผนของพฤติกรรมที่ได้เรียนรู้เป็นมรดกทอดสืบทอดกันมา “เสถียรโกเศศ” ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมตามแนววิชามนุษยวิทยา โดยแยกแยะให้เป็น 4 ด้าน คือ พฤติกรรมทางสังคม พฤติกรรมทางวาจา และท่าทาง กิจกรรมต่าง ๆ และผลที่เกิดจากกิจกรรม

ก) สภาวะแวดล้อมทางสังคม สถาบันทางสังคมที่คนเราต้องเกี่ยวข้องกับในชีวิต เริ่มจากบ้านหรือครอบครัว ซึ่งมีอิทธิพลในการปลูกฝังลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ ได้มาก ส่วนสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น โรงเรียน ชุมชน สถาบันทางศาสนา ตลอดจนถึง ประเทศชาติ ล้วนเป็นสถาบันของสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับด้วยทั้งสิ้น

สรุป พฤติกรรมของสัตว์ชั้นต่ำมักจะเกิดขึ้น เนื่องจากสัญชาตญาณ พฤติกรรมของสัตว์ชั้นสูงขึ้นมา นั้น จะเป็นเรื่องของสัญชาตญาณน้อยลง กลายเป็นเรื่องของวุฒิภาวะและการเรียนรู้มากขึ้น ยิ่งในสัตว์ชั้นสูงขึ้นมาอีก พฤติกรรมอันเนื่องจากสัญชาตญาณก็จะยิ่งน้อยลงกลายเป็นเรื่องของวุฒิภาวะและการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ส่วนพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเชื่อว่าเป็นเรื่องของวุฒิภาวะและการจงใจทั้งสิ้น ไม่มีเรื่องของสัญชาตญาณเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วยเลย และสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับพฤติกรรมคือ ทักษะคิด การกระตุน และการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์จึงประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ (สุเทพ นิมมา. 2544 : 14)

2.4.3 การควบคุมตนเอง

การควบคุมตนเองนั้น มักจะเกี่ยวเนื่องกับการเลือกการแสดงพฤติกรรม ที่มีเงื่อนไข ผลกรรมที่ขัดแย้งกันอยู่โดยที่เงื่อนไขผลกรรมที่ขัดแย้งกันนี้มีอยู่ด้วยกัน 4 ลักษณะ (Kazdin, 1989 อ้างในสุปราณี แก้วเพชร. 2542 : 40) ด้วยกัน คือ

1. หลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมที่จะทำให้ได้รับผลกรรมทางบวกโดยทันที เพื่อที่ว่าจะไม่ได้รับผลกรรมทางลบในอนาคต เช่น หลีกเลี่ยงการกินอาหารที่ชอบเป็นจำนวนมาก เพื่อที่ว่าจะได้ไม่อ้วนในอนาคต หรือหยุดการสูบบุหรี่ เพื่อที่ว่าจะไม่เป็นมะเร็งที่ปอด หรือหลีกเลี่ยงการเที่ยวผู้หญิงโสเภณี เพื่อที่ว่าจะไม่เป็นเอดส์ เป็นต้น
2. แสดงพฤติกรรมที่จะได้รับผลกรรมทางลบทันที เพื่อที่ว่าจะได้รับผลกรรมทางบวกในอนาคต เช่น การทำงานหนักเพื่อที่ว่าจะได้มีฐานะดีขึ้นในอนาคต หรือการที่นักกีฬาฝึกซ้อมอย่างหนักเพื่อที่ว่าจะได้เป็นผู้ชนะในอนาคต เป็นต้น
3. การไม่กระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลกรรมทางบวกเล็กน้อยทันที เพื่อที่ว่าจะได้รับผลกรรมทางบวกที่มากกว่าในอนาคต เช่น การที่ไม่ไปเที่ยวงานสังสรรค์ในคืนวันศุกร์ (ได้รับความสนุกทันที) เพื่อที่ว่าจะใช้เวลาอ่านหนังสือ อันจะนำผลกรรมทางบวกมาให้ในอนาคต (ผลการเรียนดีขึ้น หรือทำให้มีโอกาสเรียนต่อในระดับสูง) เป็นต้น
4. การกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลกรรมทางลบแต่น้อยทันที เพื่อที่ว่าหลีกเลี่ยงผลกรรมทางลบจำนวนมากในอนาคต เช่น การไปหาหมอฟันเพื่ออุดหินปูน ตรวจฟัน หรือทำความสะอาด

พื้นที่ที่ไม่น่าจะพึงพอใจนัก แต่ทว่าจะทำให้เกิดการปวดฟันอย่างรุนแรงได้ในอนาคตนั้นเด็กก็มักจะเกิดปัญหาได้ง่ายเมื่อต้องอ่านหนังสือที่โต๊ะหรืออาจจะถูกรบกวนด้วยสิ่งเร้าอื่นๆ ได้ง่าย ดังนั้นหนทางแก้ไขคือการพัฒนาสิ่งเร้าที่เฉพาะเจาะจงเพื่อควบคุมพฤติกรรมนั้น

พฤติกรรมที่ถูกควบคุมด้วยสิ่งเร้าที่ไม่เหมาะสม เช่น พวกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ โดยเฉพาะพวกที่ชอบโชว์อวัยวะเพศของตนเอง หรือชอบใช้สิ่งของของเพศตรงข้าม พฤติกรรมเหล่านี้มักจะถูกรบกวนด้วยสิ่งเร้าที่เบี่ยงเบนไปจากสิ่งเร้าที่เหมาะสมในสังคม ดังนั้นหนทางแก้ไขก็คือการเปลี่ยนสิ่งเร้าที่ควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวนี้เสีย

2.5 แนวคิดบทบาทของสถาบันครอบครัวในการแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติ

เนื่องจากการคุมประพฤติเป็นมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ดังนั้นสถานที่ที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้นก็คือ บ้านของผู้กระทำผิด หรือครอบครัวของเขานั่นเอง ดังนั้น บรรยากาศภายในครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติจึงมีความสำคัญต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นอย่างมาก เพราะธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนย่อมปรารถนาสถานที่พึ่งพาทางด้านจิตใจ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิต หรือแม้แต่อยู่ในภาวะปกติ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครอบครัวผู้กระทำผิดที่จะต้องร่วมมือกันสร้างบรรยากาศที่ดี มีความอบอุ่นเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดีของสังคม อันเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมได้อีกทางหนึ่ง

ในขณะเดียวกัน ผู้ถูกคุมประพฤตินั้นมีความปรารถนาในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมาสเตอร์ได้เรียงเป็นลำดับขั้นดังนี้ (คารณี พานทอง พาลุสุข. 2530 : 166-168)

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย อันได้แก่ปัจจัยสี่ อันเป็นความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ฯลฯ
2. ความต้องการความปลอดภัย บุคคลจะรู้สึกมีความปลอดภัย เมื่อสิ่งเร้านั้นเป็นสิ่งที่รู้จักเป็นอย่างดี และไม่ชอบที่จะเผชิญกับสิ่งไม่คุ้นเคย
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ อันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ที่จะต้องแสวงหา
4. ความต้องการการยอมรับนับถือและเห็นว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคม
5. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเอง
6. ความปรารถนาที่จะได้มีโอกาสศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ และความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองสนใจ

7. ความต้องการทางสุนทรียะ ซึ่งเป็นความต้องการในสิ่งที่สวยงาม อันเป็นการสร้างสุนทรีย์ในอารมณ์

ดังนั้น ถ้าความต้องการเฉพาะตัวของผู้ถูกคุมประพฤติไม่ได้รับการตอบสนอง อาจจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ เมื่อความสัมพันธ์ในครอบครัวบกพร่อง ความเสียหายย่อมจะเกิดขึ้นกับครอบครัว และสมาชิกเป็นอันมาก ความเสียหายดังกล่าวพอจะสรุปได้เป็น 3 ประการ คือ (ก่อ สวัสดิ์พานิชย์. 2519 : 118-119)

1. การขาดความสุขในครอบครัว ไม่มีอะไรจะบั่นทอนความสุขของคนได้มากเท่าความไม่ปรองดองของคนที่ต้องเห็นหน้ากันทุกวัน และต้องพึ่งพาอาศัยกันทุกอย่าง การที่ต้องทนอยู่ร่วมกันอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ ความขลุกขลักในการดำเนินชีวิตย่อมเกิดขึ้นบ่อย ๆ ความสะดวกหลายประการจะลดน้อยลงหรือหมดลงไป

2. บุคลิกภาพและสุขภาพจิตของคนในครอบครัว การวิจัยทางจิตวิทยาแสดงให้เห็นว่าเด็กซึ่งเติบโตในครอบครัวที่บิดามารดาไม่ปรองดองกัน หรือเด็กที่มาจากครอบครัวแตกแยก มักมีบุคลิกบกพร่องหลายประการ สุขภาพจิตของเด็กที่มาจากครอบครัวนี้จะไม่สมบูรณ์ เด็กจะมีลักษณะไม่ไว้ใจคนอื่น ขาดความรับผิดชอบ ผูกมิตรกับคนอื่นไม่เป็นและมีอารมณ์ร้าย มีความวิตกกังวล อิจฉาริษยา ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนอกจากครอบครัวจะไม่ดีตามไปด้วย มีปัญหาทางสังคมและอารมณ์ จนทำให้ชีวิตเขาไม่เป็นสุข

3. พฤติกรรมเบี่ยงเบนซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ บ้านที่ไม่มีความสุขมักจะทำให้สมาชิกออกไปแสวงหาความสุขนอกบ้าน เที่ยวเตร่ มั่วสุมคึกคัก เหล้า ยาเสพติด เล่นการพนัน ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนในทางทำลายตนได้

ดังนั้นครอบครัวจึงต้องทำหน้าที่เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสม อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติ ซึ่งจะสามารถผูกพันกับผู้กระทำความผิดให้มีพฤติกรรมกระทำความผิดเกิดขึ้นได้

นอกจากความต้องการดังกล่าวแล้วยังพบว่า ผู้ถูกคุมประพฤติมีปัญหาและความต้องการหลายประการ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกระทำความผิด พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของผู้ถูกคุมประพฤตินักได้แก่ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ และปัญหาทางอารมณ์ ดังนั้น ในระหว่างคุมประพฤติบางคนอาจจะกังวลต่อบทบาทในสังคมของเขาเองในอนาคตได้ว่า สังคมจะยอมรับเขาหรือไม่ กังวลว่าการมีประวัติการกระทำความผิดจะหางานทำได้ กังวลกับครอบครัวที่อยู่อาศัยซึ่งแม้แต่คนในครอบครัวเองก็อาจจะไม่ยอมรับหรือไม่ยอมให้อภัย ถูกเหยียดหยาม ทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติเกิดความท้อแท้ที่จะกลับตัวเป็นคนดี เพราะไม่มีใครให้กำลังใจหรือช่วยเหลือ (กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. 2536 : 107)

จากความรู้สึกถึงปัญหาและความต้องการเหล่านี้ หากไม่ได้รับการตอบสนองจะกลายเป็นความกดดันทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ เกิดความขัดข้อง ตลอดจนมีความวิตกกังวลในการดำเนินชีวิต จะทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นได้อีก จากการศึกษาวิจัยเรื่องผู้กระทำผิดซ้ำของโครงการวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยฮ่องกง ในปี 1978 พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำคือ (อัจฉราพรธม เทศะปุราณะ. 2537 : 54-57)

1. สภาวะทางจิตใจ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ จะเกี่ยวข้องกับการเป็นโรคร้ายแรง โรคที่เกี่ยวข้องกับทางจิตใจ และการประสบปัญหาในการปรับตัว ซึ่งพบว่าร้อยละ 86.2 ของผู้กระทำผิดซ้ำนั้นเกิดจากการไม่สามารถปรับตัวได้

2. ภูมิหลังของพฤติกรรมทางอาชญากร ซึ่งรวมถึงการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด และเกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชญากร

3. ปัจจัยเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติด

4. ปัจจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ผู้กระทำผิดซ้ำมักจะประสบปัญหาเรื่องครอบครัวแตกแยก ขาดความเข้าใจกันภายในครอบครัว จึงทำให้ปรับตัวไม่ได้

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่าครอบครัวนอกจากจะเป็นสถาบันที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคมแล้ว ในขณะเดียวกันครอบครัวก็อาจเป็นปัจจัยที่สร้างปัญหาสังคมในขณะเดียวกัน ถ้าหากครอบครัวไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์เพียงพอ และสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่เป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ ดังนั้น การส่งเสริมความมั่นคงให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ตลอดจนการสนับสนุนการทำหน้าที่และความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว จะช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปด้วยดียิ่งขึ้น

เพราะครอบครัวที่ทำหน้าที่พร้อมในเรื่องความต้องการพื้นฐาน อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่ อาศัย ฐานะความเป็นอยู่ในสังคม การยอมรับซึ่งกันและกัน ความมั่นคง และการเอาใจใส่ในสุขภาพอนามัยซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้ครอบครัวกลายเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขและด้านทางปัญหาและช่วยพัฒนาสังคมได้ และความสัมพันธ์ที่ดีจะเป็นสิ่งที่เพิ่มพูนความรัก ความสนิทสนม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในครอบครัว สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ชีวิตครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุข (บุญมา หลีสิน. 2535 : 54) เมื่อผู้ถูกคุมประพฤติได้รับการแก้ไขพฤติกรรมกระทำผิดในขณะที่อยู่กับครอบครัว และครอบครัวมีบทบาทในการเข้ามาดูแลแก้ไข พี่นฟูผู้ถูกคุมประพฤติเช่นนี้ ย่อมจะก่อให้เกิดผลดีต่อทุกฝ่ายดังนี้

ต่อผู้ถูกคุมประพฤติ การที่ผู้ถูกคุมประพฤติได้รับการดูแลเอาใจใส่ให้กำลังใจ ความเอื้ออาทร ตลอดจนการสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จะทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติ เกิดความมั่นใจ

ว่าครอบครัวยังให้การดูแลเอาใจใส่อยู่ ก่อให้เกิดกำลังใจในการเผชิญกับปัญหา มีกำลังใจที่จะกลับตัวเป็นคนดี

ต่อครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวเข้ามามีส่วนช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติ จะเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับผู้ถูกคุมประพฤติ ก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ การยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น นอกจากนี้การแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติที่บ้านจะช่วยลดภาระในเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัว เพราะผู้ถูกคุมประพฤดียังคงสามารถทำงานได้ตามปกติ ไม่เป็นภาระให้กับรัฐหรือครอบครัวแต่ฝ่ายเดียว

ต่อพนักงานคุมประพฤติ เมื่อครอบครัวให้การดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติ จะช่วยให้ผู้ถูกคุมประพฤติมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น ทำให้พนักงานคุมประพฤติสามารถดำเนินงานคุมประพฤติได้ง่ายขึ้น เพราะผู้ถูกคุมประพฤติไร้ภาวะกดดันที่เกิดจากครอบครัว ในขณะที่เดียวกันพนักงานคุมประพฤติจะได้ข้อมูลข่าวสารจากครอบครัวมาเป็นข้อมูลวางแผนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติต่อไป

ต่อชุมชนและสังคม การที่สมาชิกในครอบครัวให้การดูแลช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติจะแสดงให้ชุมชน และสังคมเห็นว่าพวกเขามีสิทธิและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้ตามปกติ อันเป็นการสร้างการยอมรับและการมีทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับชุมชน สังคม เพื่อช่วยลดภาวะการกดดันหรือการตีตราของสังคมได้อีกทางหนึ่ง

ต่อรัฐบาล เมื่อครอบครัวมีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติ จะเป็นการสร้างการพึ่งพาตนเองได้อีกทางหนึ่ง เพราะครอบครัวนับเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ให้การสนับสนุนแก่สมาชิกในครอบครัวหรือคนในชุมชน อันเป็นทรัพยากรที่อยู่ภายในท้องถิ่นมิได้มาจากภายนอกชุมชน อันได้แก่ รัฐบาลหรือหน่วยงานราชการ ซึ่งจะมีความรู้ ความเข้าใจผู้ถูกคุมประพฤติได้มากกว่าเพราะอยู่ใกล้ชิดกัน อันเป็นการลดภาระการช่วยเหลือจากรัฐบาล ทำให้รัฐใช้เงินส่วนนี้ไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและความเป็นที่เร่งด่วนกว่า นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติให้สามารถช่วยตัวเองและบางครั้งก็อาจช่วยเหลือสังคมได้อีกทางหนึ่ง ย่อมทำให้ประเทศชาติมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

ครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติจึงเป็นกลไกหลักที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติ และเป็นกลไกในการประสานการแก้ไขผู้กระทำความผิดในขณะเดียวกัน แต่สิ่งสำคัญคือครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ถูกคุมประพฤติที่สุด จะต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีความพร้อมในด้านหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติให้มีความสุข ปลอดภัย มีจิตใจและอารมณ์ที่เหมาะสมและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตลอดจนร่วมกันจัดระบบการดูแล ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวให้เหมาะสม

2. การมีความพร้อมในการเผชิญภาวะวิกฤต สามารถที่จะขจัดความวิตกกังวลได้ เพื่อให้การแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติเป็นไปได้อย่างเต็มที่และเหมาะสม

สำหรับแนวความคิดในเรื่องการแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติสรุปได้ดังนี้

1. การกระทำผิดนับเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา ๆ ของสังคมและครอบครัว เมื่อสมาชิกในครอบครัวกระทำผิด ครอบครัวมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการช่วยเหลือดูแลผู้ถูกคุมประพฤติในครอบครัวของตน และความจำเป็นขั้นแรกของทุกคน ก็ต้องมีการเตรียมความพร้อมในการดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติให้มีความสุข ปลอดภัย และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยการช่วยกันสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้ถูกคุมประพฤติร่วมกันจัดระบบควบคุมดูแล ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวและการสนับสนุนให้การช่วยเหลือตนเองของผู้ถูกคุมประพฤติ

2. การแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤตินี้จุดประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อมิให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นซ้ำอีก อย่างน้อยที่สุดคือ ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่เรือนจำ หรือทัณฑสถานกำหนด ภายใต้อาการดูแลของพนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัครคุมประพฤติ และครอบครัว ที่จะสนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้ถูกคุมประพฤติดำเนินชีวิตได้ตามปกติ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม

3. ผู้ถูกคุมประพฤติที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตร่วมกับสมาชิกของครอบครัวและสังคม สามารถดำเนินชีวิตด้วยตนเองเพื่อตนเองและบุคคลอื่น โดยครอบครัวให้การช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติดอกสู่สังคม เพื่อสร้างประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

บทบาทของสถาบันครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งให้การสนับสนุนช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติให้ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์ ซึ่งจะทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอาจทำให้บทบาทของครอบครัว ได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย จึงควรส่งเสริมบทบาทครอบครัวในการดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติให้มากขึ้น รวมทั้งจัดบริการทางสังคมสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติและครอบครัวในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของครอบครัวให้สามารถดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.1 บทบาทของพนักงานคุมประพฤติ และอาสาสมัครคุมประพฤติต่อการปฏิบัติงานกับสมาชิกในครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติ

คงได้กล่าวแล้วว่า ครอบครัวมีบทบาทในการดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติ ที่ยังคงอยู่กับครอบครัวตามปกติ ผู้ถูกคุมประพฤติจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับพนักงานคุมประพฤติอยู่เป็นประจำ และจำเป็นที่พนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัครคุมประพฤติจะต้องเข้าไปมีส่วนในการช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติ และครอบครัวให้พ้นจากความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ ที่ผู้ถูกคุมประพฤติ และครอบครัวไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ด้วยตนเอง

บทบาทที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงต้องการสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติ โดยเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่ควรปฏิบัติ ให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนส่งเสริมทักษะแก่สมาชิกในครอบครัว การดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติ การให้ข่าวสารความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และในด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน ตลอดจนการส่งต่อผู้ถูกคุมประพฤติ ซึ่งพนักงานคุมประพฤติ และอาสาสมัครคุมประพฤติจะต้องช่วยประสานความรู้สึกลึกต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อผู้ถูกคุมประพฤติ และทำที่ต่าง ๆ ของผู้ถูกคุมประพฤติที่มีต่อครอบครัว ซึ่งทั้งพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติจะเป็นผู้ส่งเสริมให้การสื่อสารดังกล่าวเป็นไปในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติ สมาชิกในครอบครัวและชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ถึงวิธีการปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวต่อผู้ถูกคุมประพฤติ และการส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่ดูแลผู้ถูกคุมประพฤติระยะยาว พยายามให้สมาชิกในครอบครัวได้สังเกตเห็นถึงรูปแบบกิจกรรมที่จะนำไปปฏิบัติในการดูแลผู้ถูกคุมประพฤติในครอบครัว และให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อสร้างทักษะในการปฏิบัติ เช่น การให้การดูแลผู้ถูกคุมประพฤติที่เหมาะสม ไม่แสดงท่าทีรังเกียจ ผลักไสไล่ส่งผู้ถูกคุมประพฤติไปอยู่ที่อื่น ไม่ควรวิตกกังวลกับผู้ถูกคุมประพฤติมากเกินไปหรือไม่ควรแสดงความห่วงใยจนเกินไป เพราะจะทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติขาดความรับผิดชอบ กลายเป็นผู้ที่ชอบพึ่งพิงตลอดเวลา ซึ่งอาจจะทำให้เขาไม่รู้สึกว่าเขาผิด และกระทำผิดต่อไป

การที่เราสามารถทำความเข้าใจกับสภาพครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤตินำไปสู่การปฏิบัติงานกับครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติได้อย่างเหมาะสม ในการที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งมีผู้กระทำอยู่ในครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อผู้ใกล้ชิด เพราะพวกเขาเป็นผู้ที่ใช้เวลาอยู่ใกล้ชิดกับผู้ถูกคุมประพฤติมากที่สุด ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ของผู้ถูกคุมประพฤติตลอดเวลา เช่น ผู้ถูกคุมประพฤติมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม มีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาเหล่านี้อาจทำให้ครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดมีความตึงเครียดทางจิตใจ ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือดูแลผู้ถูกคุมประพฤติได้ดีเท่าที่ควร

อันจะทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติหวอนไปกระทำผิดซ้ำอีก และในที่สุดครอบครัวก็ต้องเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนนั้นมากกว่าผู้อื่น และพบว่ามีครอบครัวเป็นจำนวนไม่น้อยที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติที่ถูกต้อง และไม่ทราบวิธีการดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติที่เหมาะสม ดังนั้นหากสมาชิกในครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติอย่างถูกต้องแล้ว จะเป็นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุขของสถาบันครอบครัว และเป็นการลดปัญหาด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติ

ดังนั้น บทบาทของพนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัครคุมประพฤติ และครอบครัว ในการสนับสนุนให้ครอบครัวได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขผู้ถูกคุมประพฤติให้มากขึ้น โดยการเป็นผู้ให้ความรู้และทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน รวมทั้งการเป็นผู้ประสานงานที่ีระหว่างผู้ถูกคุมประพฤติและสมาชิกในครอบครัว เพื่อสร้างเสริมความเข้มจอนดีในการอยู่ร่วมกันในครอบครัวและมีการปรับตัวที่เหมาะสมต่อกัน

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ถูกคุมประพฤติ ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาไว้โดยตรง แต่ผู้ศึกษาก็ได้ศึกษาค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่คุณศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นเกี่ยวกับการปรับตัว

กมลทิพย์ ถดิการและคณะ (2529) ศึกษาเรื่อง “การยอมรับและให้การช่วยเหลือผู้พ้นโทษเพื่อกลับตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย” ในส่วนของผู้ถูกคุมประพฤติกับครอบครัวพบว่า ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่ว่าสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้ ทำที่การปรับตัวของกลุ่มนี้จะดีหรือไม่นั้น มีความสัมพันธ์กับการให้การยอมรับของบุคคลที่ผู้ถูกคุมประพฤติอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และพบว่าผู้พ้นโทษมีจำนวนไม่น้อย เพื่อพ้นโทษออกไปประสบกับปัญหาการหางานทำ ทั้งนี้ เพราะกฎระเบียบจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน เว้นแต่จะเคยต้องโทษจำคุกสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ประกอบกับผู้ต้องโทษจำคุกส่วนใหญ่จะมีการศึกษาดำ ดังนั้น เมื่อพ้นโทษออกมา ก็มักจะหางานแบบรับจ้างแรงงาน แต่การทำงานในอาชีพรับจ้างแรงงานของผู้พ้นโทษยังมีอุปสรรค ทั้งนี้ เพราะท่าทีของประชาชนโดยทั่วไป ยังมีลักษณะอคติเอื้อนที่จะยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานกับตน อันเนื่องมาจากยังมีความรู้สึกหวาดระแวงว่า ผู้พ้นโทษจะกลับตัวได้หรือไม่

อรรถ ดิลกอุดมชัย (2530) ศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการปรับตัวของตนเอง ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรบ สถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดกระการ “ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรรมมีความคาดหวังที่ดีต่อการปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวและชุมชน เนื่องจากส่วนใหญ่คิดเลืกประกอบอาชีพค้าประเวณีและกลับไปอยู่ชุมชนเดิม โดยให้เหตุผลว่าอยากเป็นคนดี นอกจากนี้ยังคาดหวังว่าจะได้รับการต้อนรับจากครอบครัวเหมือนเดิม และรู้สึกอบอุ่นและมีความสุขหากได้กลับไปอยู่ในครอบครัว ในระดับชุมชนผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรรมมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และพยายามปรับตัวให้เข้ากับชุมชน และการมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนบ้าน ปัญหาการหางานทำและปัญหาการเงิน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่คาดคิดว่าจะมีผลต่อการปรับตัว อันอาจจะผลักดันให้ไปค้าประเวณีอีก ทั้งนี้ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรรมยังต้องการความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวและบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หากมีปัญหาการปรับตัว และส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะให้มีสถานที่พักจริง เพื่อเตรียมความพร้อมในการปรับตัวก่อนกลับภูมิลำเนาเดิม

รจนา สุขสว่าง (2535) ศึกษาเรื่อง “การปรับตัวของผู้ถูกคุมประพฤติในช่วงต้นของการคุมประพฤติ” พบว่า ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตบ้าง แต่ปัญหาต่าง ๆ ที่พบเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรง เนื่องจากผู้ถูกคุมประพฤดียังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งมีญาติพี่น้องให้ความช่วยเหลืออีกทางหนึ่ง และปัญหาส่วนใหญ่ของผู้ถูกคุมประพฤติเป็นปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ ที่เกิดขึ้นในระดับความรู้สึก อันเนื่องมาจากการต้องโทษจำคุก ทำให้สูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง เกรงว่าจะไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคม ดังนั้นผู้ถูกคุมประพฤติจึงต้องการคำปรึกษาแนะนำ เพื่อผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจ ส่วนปัญหารองลงมาคือปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาทางการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ จากการไปเยี่ยมบ้านผู้ถูกคุมประพฤติ เพื่อสัมภาษณ์ผู้อุปการะและเพื่อนบ้าน จำนวน 20 คน พบว่า ผู้อุปการะส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ผู้ถูกคุมประพฤติสามารถที่จะปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ดีพอสมควร และผู้อุปการะสามารถเป็นแหล่งให้การสนับสนุนช่วยเหลือหากผู้ถูกคุมประพฤติประสบปัญหาได้ สำหรับทัศนะของเพื่อนบ้านปรากฏว่า เพื่อนบ้านยังมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ถูกคุมประพฤติ เนื่องจากรู้จักคุ้นเคยกับครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติมาเป็นเวลานาน รวมทั้งเหตุต้องโทษจำคุกของผู้ถูกคุมประพฤติไม่ได้มาจากตนเอง

สุเทพ นิมมา (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ” พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ต้องขัง พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 21-30 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และส่วนใหญ่มีอาชีพก่อนต้องโทษ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า ผู้ต้องขังส่วน

ใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดแสงสว่างของห้องควบคุมภายในเรือนนอน รองลงมามีความพึงพอใจต่อการจัดแสงสว่างในโรงฝึกวิชาชีพ และผู้ต้องขังมีความพึงพอใจน้อยที่สุดต่อพื้นที่นอนในเรือนนอน เมื่อทำการปรับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมในเรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังพบว่า พฤติกรรมของผู้ต้องขังที่มีการปรับเปลี่ยนมากที่สุด คือ การรักษากฎระเบียบวินัยของเรือนจำ รองลงมาคือการให้ความร่วมมือทำกิจกรรม และน้อยที่สุดในเรื่องการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ประเด็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้กระทำผิดในชุมชน

จากการศึกษาของ เบญจวัฒน์ ศิวะบวร (2528) ศึกษาเรื่อง “การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย” ได้กล่าวถึงการให้การช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำหรือทัณฑสถานให้สามารถปรับตัว จิตใจให้กลับคืนสู่ครอบครัว สังคม และมีชีวิตปกติ ตลอดจนมีอาชีพสุจริตเลี้ยงตนเองและครอบครัวต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในเรือนจำ เนื่องจากสภาพแวดล้อมในเรือนจำแตกต่างจากสังคมภายนอก ทำให้ผู้พ้นโทษมักประสบปัญหาในการปรับสภาพชีวิต ช่วงนี้จึงเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ ซึ่งถ้าปราศจากการให้การช่วยเหลือก็อาจจะทำให้ผู้พ้นโทษเหล่านี้หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

อังคณา เกษมจันศิริพันธ์ (2543) ได้จัดทำภาคินพนธ์เรื่อง “โครงการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพให้กับผู้ถูกคุมประพฤติ” พบว่า หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติให้กลับไปใช้ชีวิตเหมือนคนปกติ และการแนะนำในการประกอบอาชีพทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติเกิดความมั่นใจ ในการที่จะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันกับประชาชนทั่วไปได้ดี และยังสามารถนำคำแนะนำในการประกอบอาชีพไปใช้ประกอบอาชีพและรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

นันทวัน ธารามาศ (2543) ได้จัดทำภาคินพนธ์เรื่อง “สร้างและพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมของผู้ถูกคุมประพฤติ” พบว่า จากการที่นำผู้ถูกคุมประพฤติออกไปบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่รู้สึกภูมิใจและมีค่าที่ตนเองสามารถช่วยเหลือสังคมได้ และสามารถร่วมกิจกรรมกับประชาชนทั่วไปได้ดี

ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทครอบครัว

ณัฐศิษย์ ทวีสุข (2537) ศึกษาเรื่อง “บทบาทครอบครัวในการดูแลผู้ถูกคุมประพฤติ” ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้อุปการะมีส่วนสำคัญในการดูแลช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติ มีสัมพันธภาพระหว่างกันค่อนข้างดี ผู้อุปการะส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามสมควร อันบ่งชี้ว่าสถาบัน

ครอบครัวในสังคมไทยยังเป็นเครือข่ายทางสังคมสำคัญที่คอยให้การรองรับผู้ถูกคุมประพฤติแต่มีบางเรื่องที่ต้องพัฒนา ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขคุมประพฤติและบริการทางสังคม โดยแยกข้อสังเกตดังนี้

1. ผู้อุปการะส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง ที่เป็นญาติใกล้ชิดและติดต่อกับผู้ถูกคุมประพฤติมานาน การศึกษาค่อนข้างน้อย ฐานะครอบครัวพอกินพอใช้ ประกอบอาชีพอิสระ มีสัมพันธภาพกับผู้อุปการะค่อนข้างดี และสามารถดูแลผู้ถูกคุมประพฤติได้ดีในเรื่องทั่ว ๆ ไป แต่ในบางเรื่องจะต้องให้ความรู้สร้างความเข้าใจ ช่วยสนับสนุน เช่น การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ถูกคุมประพฤติได้ศึกษาหรืออบรมฝึกวิชาชีพเพิ่มเติม การสนับสนุนให้ผู้ถูกคุมประพฤติได้พบปะสังสรรค์กับสังคมภายนอก ความเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้พ้นโทษ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเงื่อนไขคุมประพฤติ ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานหรือองค์กรให้การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ
2. ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่มีการศึกษาและมีความรู้ด้านวิชาชีพน้อย ประกอบกับเคยต้องโทษมาก่อน จึงมีข้อจำกัดในการหางานทำ โดยเฉพาะงานที่ต้องใช้ความรู้และมีรายได้
3. เกี่ยวกับเงื่อนไขคุมประพฤติ มีผู้อุปการะที่ไม่ทราบว่า การปล่อยตัวผู้ถูกคุมประพฤติมีเงื่อนไข แม้ว่าผู้อุปการะส่วนใหญ่ทราบว่า มีเงื่อนไข แต่ก็ทราบรายละเอียดน้อยมาก และผู้อุปการะส่วนใหญ่เห็นว่าเงื่อนไขไม่เป็นอุปสรรคในการดูแลผู้ถูกคุมประพฤติ แต่ผู้อุปการะก็ยังมีส่วนในการดูแลผู้ถูกคุมประพฤติให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขน้อยมาก มักจะปล่อยให้เป็นการรับผิดชอบของผู้ถูกคุมประพฤติและเงื่อนไขคุมประพฤติบางข้อ
4. การศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าผู้อุปการะ ผู้ถูกคุมประพฤติ ตลอดจนพนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัครคุมประพฤติ มีความรู้ด้านบริการสังคมน้อยมาก จึงต้องให้ความรู้แก่บุคคลเหล่านี้

ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้กระทำผิด

วรรณิ วิจิตรนันท์ (2522) ศึกษาเรื่อง "ความจำเป็นของการปรับปรุงและขยายบ้านกึ่งวิถี (บ้านสวัสดิ์) ได้กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของผู้พ้นโทษ ดังต่อไปนี้

1. คำแนะนำที่ปรึกษา เมื่อพ้นโทษออกมาต้องการผู้ที่สามารถให้คำแนะนำปรึกษาในด้านต่าง ๆ แก่เขาได้ เช่น เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ปัญหาในครอบครัว เป็นต้น
2. การจัดหางาน ผู้พ้นโทษมักมีปัญหาในการหางานทำ เนื่องมาจากข้อจำกัดด้านต่าง ๆ เช่น สังคมไม่ยอมรับและวางใจผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน ข้อจำกัดทางกฎหมาย เป็นต้น
3. การรักษาพยาบาล ซึ่งอาจจะมาจากขณะต้องโทษหรือขณะเมื่อได้รับการปล่อยตัวออกมาแล้ว การรักษาพยาบาลจึงจำเป็น

2. ระบุขั้นตอนการปฏิบัติ

- การดูแลรักษาความปลอดภัย
- การตรวจประเมินความเสี่ยง
- การจัดการความเสี่ยง

1. ระบุขั้นตอน

ระบุขั้นตอนการปฏิบัติ

การระบุความเสี่ยง

การประเมินความเสี่ยง

การจัดการความเสี่ยง

การตรวจสอบและประเมินผล

การปรับปรุงแผน

การรายงานผล

การทบทวนและปรับปรุง

การสื่อสารความเสี่ยง

การฝึกอบรม

การประชาสัมพันธ์

การติดตามและประเมินผล

การสรุปผล

การนำเสนอผล

การเผยแพร่ผล

การเก็บรักษาผล

การนำผลไปใช้

การประเมินผล

การปรับปรุง

การรายงาน

การทบทวน

การปรับปรุง

การประเมินผล

การปรับปรุง

การรายงาน

การทบทวน

การปรับปรุง

การประเมินผล

การปรับปรุง

การรายงาน

3. ระดับต่ำ ได้แก่

- ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน
- การศึกษาต่อทั้งสายสามัญและสายวิชาชีพ
- เงินช่วยเหลือเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ ที่พักอาศัยในรูปของบ้านกึ่งวิถีเพื่อเตรียมตัวทำงานทำและอื่นๆ เป็นต้น

นาชิกา ภูมมะกลีกร (2530) ศึกษาเรื่อง “ การศึกษาปัญหาและความต้องการบริการสังคมของผู้ถูกคุมประพฤติในสำนักงานคุมประพฤติกลาง “ พบว่า ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพ เป็นอันดับหนึ่ง อันดับต่อ ๆ มา ได้แก่ ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ปัญหาทางสังคมและการปรับตัว ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ และอันดับสุดท้าย ได้แก่ ปัญหาการหย่าร้าง ในด้านความต้องการ ผู้ถูกคุมประพฤตินี้มีความต้องการบริการต่าง ๆ จากสำนักงานคุมประพฤติกลางเรียงตามลำดับความสำคัญ คือ บริการคำแนะนำปรึกษา การจัดหางาน การรักษาพยาบาล บริการการศึกษา การเงิน ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย สวัสดิการเด็กและเยาวชน สวัสดิการครอบครัว การวางแผนครอบครัว และสวัสดิการคนชรา นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่า สำนักงานคุมประพฤติกลางมีหน่วยงานบริการสังคมไว้คอยช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติ รวมทั้งไม่เคยรู้จักหรือมีความรู้เกี่ยวกับงานบริการสังคมมาก่อน ส่วนผู้ถูกคุมประพฤติที่เคยได้รับบริการนั้น ส่วนใหญ่เคยได้รับบริการในด้านการให้คำปรึกษามากที่สุด และคิดว่าจัดบริการสังคมของสำนักงานคุมประพฤติกลางนั้นเพียงพอ กับความต้องการของตนแล้ว นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่างานบริการสังคมสามารถจะช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติให้กลับตนเป็นพลเมืองดีได้

ประเด็นเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ถูกคุมประพฤติ

โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ (2524) ศึกษาเรื่อง “การวิจัยการกระทำผิดซ้ำของผู้ได้รับการปลดปล่อยจากการพระราชทานอภัยโทษหมู่ ปี พ.ศ. 2522 – 2523” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้กระทำผิดซ้ำ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีปัญหาด้านอารมณ์ โดยทั่วไปเป็นคนอ่อนไหว ซึ่งมีผลเนื่องมาตั้งแต่วัยเด็ก คือ ขาดความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่จากครอบครัว ไม่มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดบิดามารดา ทำให้เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่ไม่มีความเชื่อมั่นใจตัวเอง ไม่เป็นตัวของตัวเองง่ายต่อการชักจูงไปในทางที่ผิด ประกอบกับการที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษา การศึกษาดำเนินไปไม่มีความขยันขังใจ ไม่สามารถประกอบอาชีพถาวรได้ และยังคงมีภาระเลี้ยงดูผู้อื่นมากกว่า 2 คนขึ้นไป ทั้งยังเป็นผู้ที่มิอุปนิสัยชอบเที่ยวเตร่ เล่นการพนัน ชอบสิ่งเสพติด ทำให้รายได้ซึ่งน้อยอยู่แล้วไม่เพียงพอ จึงต้องกระทำความผิดซ้ำอีก

วีระชัย กรานคำยี่ (2524) ศึกษาเรื่อง “การกระทำความคิดซ้ำ” พบว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง ผู้ที่มีความใกล้ชิดศาสนา มาก และผู้ที่มีบุตรมาก จะกระทำความคิดซ้ำน้อย ผู้ที่มีอายุมากจะกระทำความคิดซ้ำมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย และเพศหญิงกระทำความคิดซ้ำมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร กระทำความคิดซ้ำมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด และผู้ที่มีบริเวณที่อยู่อาศัยตามสลัม กระทำความคิดซ้ำน้อยที่สุด แต่บริเวณที่อยู่อาศัยแบบห้องไร่ นาสวน กระทำความคิดซ้ำมากที่สุด รวมทั้งระยะเวลาซึ่งอยู่ภายในเรือนจำครั้งแรกในระยะเวลาสั้น กระทำความคิดซ้ำมากกว่าผู้ต้องโทษในเรือนจำครั้งแรกในระยะเวลาสั้น

สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ และคณะ (2523) ศึกษาเรื่อง “สาเหตุและปริมาณของการกระทำความคิดซ้ำ” พบว่าสาเหตุของการกระทำความคิดซ้ำ ร้อยละ 93.47 เกิดจากปัญหาที่สังคมไม่ยอมรับผู้พ้นโทษ และไม่เปิดโอกาสให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ภายหลังจากการพ้นโทษแล้ว นอกจากนี้ยังถูกบีบบังคับทำให้มีความกดดันทางจิตใจ เกิดอารมณ์ นำไปสู่การกระทำความคิดซ้ำอีก

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ถูกคุมประพฤติยังมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวของตนเองให้เข้ากับประชาชนในสังคม ตลอดจนสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการปรับตัวของผู้ถูกคุมประพฤติส่งผลให้เขาแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาทั้งในการที่ดี และไม่ดี ดังนั้นสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนประชาชนในชุมชนที่ผู้ถูกคุมประพฤติได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่จึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของตนเองไปในทางที่ดีได้ ในทางกลับกันก็สามารถทำให้ผู้ถูกคุมประพฤติปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยไปในทางที่ไม่ดีได้ และจะส่งผลให้เขากลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

- 2.8 โปษะ นานา (2523) ศึกษาเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำของนักโทษ”
- 2.9 เข็ม ผู้ถูกคุมประพฤติ (2523) ศึกษาเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำของนักโทษ”
- 2.10 ไมเคิล โปริส (2523) ศึกษาเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำของนักโทษ”
3. การควบคุมคนต่างด้าว
 - 3.1 การระงับจิตใจ
 - 3.2 การวินิจฉัยคดีความผิด
4. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องโทษ
 - 4.1 ปรับเปลี่ยนไปเป็นอาชีพที่ดี
 - 4.1.1 การประกอบอาชีพที่สุจริต
 - 4.1.2 การเก็บ-ขายของใช้สอยและประกอบอาชีพและชุมชน
 - 4.1.3 การร่วมสหกรณ์สังคม

2.7 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ถูกคุมประพฤติก : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ถูกคุมประพฤติกในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผู้ศึกษาได้นำผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

1. แรงสนับสนุนทางสังคม พิจารณาจาก

- 1.1 ครอบครัว
- 1.2 ชุมชน
- 1.3 พนักงานคุมประพฤติก
- 1.4 อาสาสมัครคุมประพฤติก

2. การปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติก

- 2.1 ขณะอยู่ในระหว่างคุมประพฤติกต้องอาศัยอยู่กับผู้อุปการะ
- 2.2 ห้ามประพฤติกเสื่อมเสีย
- 2.3 ปฏิบัติศาสนกิจ
- 2.4 ห้ามติดต่อกับผู้ต้องขังคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ
- 2.5 ห้ามออกนอกเขตพื้นที่
- 2.6 ประกอบอาชีพสุจริต
- 2.7 ห้ามพกอาวุธ
- 2.8 ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติก

ข้อห้าม อีก 2 ประการคือ

- 2.9 ห้ามผู้ถูกคุมประพฤติกอุปสมบท
- 2.10 ไม่ต้องไปรับการเกณฑ์ทหารจนกว่าจะพ้นกำหนดโทษ

3. การควบคุมตนเอง

- 3.1 การระงับจิตใจ
- 3.2 การไม่กระทำความผิด

4. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัย

- 4.1 ปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดี
 - 4.1.1 การประกอบอาชีพที่สุจริต
 - 4.1.2 การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครอบครัวและชุมชน
 - 4.1.3 การช่วยเหลือสังคม

4.2 เปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี

4.2.1 ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติ

4.2.2 ไม่ไปรายงานตัวคุมประพฤติ

4.2.3 กลับไปกระทำผิดซ้ำ

รายงานตัว	
ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติ	
ไม่ไปรายงานตัวคุมประพฤติ	
กลับไปกระทำผิดซ้ำ	
การควบคุมดูแล	
การระงับคดี	
การไม่กระทำผิด	

- ไม่ไปรายงานตัวคุมประพฤติ
- กลับไปกระทำผิดซ้ำ

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว สรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1
แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

